

გიორგი ყანწარაშვილი

აშირანი

თბილისი
2011

გიორგი ყანწარაშვილი

ამირანი

დამკაბადონებელი მაკა ცომია

თბილისი
2011

ISBN 978-9941-0-3852-5

წინასწინაობა

ამირანის ეპოსი უძველესი და უმდიდრესი მოვლენაა ძველ ქართულ შემოქმედებაში რომლის ფუძეც წარმართულ ხანაში, ქრ.შ-მდე მრავალ ათეული საუკუნის წინაა სავარაუდებელი. ამ თქმულებამ, ისევე როგორც ქართველმა ერმა, გამოიარა მრავალი საუკუნე და შეითვისა მისი ხასიათობრივი ელემენტები, მისი ყოფითობიდან გამომდინარე. როგორც აკადემიკოსი შ.ძიძიგური აღნიშნავს, ამირანმა დროთაგანმავლობაში შეიძინა სხვადასხვა სახობრივი ელფერი, სადაც შეზავებული იყო „ამირანდარეჯანიანის“ და სხვა, უცხოდან, შემოსული პერსონაჟებიც. საბედნიეროდ მეცნიერებმა დაამუშავეს თქმულების ასორმოცდაათამდე ვარიანტი რომლებიც შემონახულნი იყვნენ: ქართლში, კახეთში, რაჭაში, ფშავში, ხევსურეთში, ხევში, მესხეთ ჭავახეთში, გურიაში, თუშეთში, მთიულეთში, იმერეთში, სვანეთში, აფხაზეთში და ჩრდილოეთ კავკასიაში. ამ ვარიანტების შედარებით მოხერხდა აღედგინათ ამირანის ერთიანი უძველესი სახე. განსაკუთრებით დიდი შრომა გაუწევია პროფესორ მ.ჩიქოვანს რომლის ნაშრომებშიც გამოიჩინა ჩანაწერები: ფშავური ვერსიიდან ჩანერილი თედო რაზიკაშვილის მიერ 1899 წ. ქართლული ვერსიიდან ჩანერილი მთქმელი ვანო ჩინჩალაძის მიერ 1887 წ. რაჭული ვერსიიდან მთქმელების: გაბრიელ ბაკურაძის,

მალაქია ბერიშვილის, იასონ ბიჭიაშვილის ჩანერილი ელენე ვირსალაძის მიერ 1953 წ. და სვანური ვერსიიდან ჩანერილი ბესარიონ ნიჟარაძის მიერ.

ყველა ზემოდ ჩამოთვლილი ვერსია მოგვაცხადებს თვითნაბად ოქროს ზოდებსო, რომელთა ერთმანეთში დაკავშირებამ ცხადყო ამირანის ეპოსის გრანდიოზულობა. ბატონი შოთა ძიძიგურის აზრით თქმულებას თვით პირველყოფილური ეპოქიდანაც შეიძლება ედოს საფუძველი.

და მაინც სად და როგორ შეიძლება დაბადებულიყო ამირანი?

უპირველეს ყოვლისა მინდა ყურადღება გავამახვილო სახელის წარმომავლობაზე და მოვიყვანო ის ფაქტები და მაგალითები რაც, ერთი პერიოდი, საზღვარგარეთის, კერძოდ ევროპელი მეცნიერების განსჯის საგანი გახდა. საკითხი ეხება სახელწოდება: მარიამ/მირიამ-ს და მის წარმოშობის წყაროებს. აღსანიშნავია ამ სახელწოდების მსოფლიო მნიშვნელობა, რომელიც დღესაც გამოიყენება და ბიბლიურ პერსონაჟებსაც წარმოგვიდგენს, მაგ: მოსეს და შემდეგ მშობელი იესო ქრისტესი, ახალი და ძველი აღთქმის მიხედვით, რომელთა სახელებს მჭიდრო კავშირი აქვთ ძველი ეგვიპტის სახელწოდებებთანაც.

ერთხანს მეცნიერთა აზრი იკვეთებოდა იმაზე, რომ სახელი მარიამ/მირიამ, რომელიც ასევე მირიან/ამირიან/ამირანადაც იწარმოება, წარმოშობილია ძველი აკადური

ეპოქის ნაშთებიდან. როგორც მეცნიერი ვ.ზოდენი აღნიშნავს: აკადურად რამუ/რიამუ სიტყვასიტყვით ითარგმნება როგორც ჩუქება, აქედან გამომდინარე წინსართების „მა“ და „მი“-ს დამატებით ვიღებთ შედგენილ სახელწოდებას ისეთი დატვირთვით როგორც: „ღვთის საჩუქარი“, აქვეა მოყვანილი ის აკადურიდან ნათარგმნი სიტყვები რომლებიც რამუ-ს იდენტურია და სხვადასხვა მნიშვნელობით გამოირჩევიან (მაგ: რამუ-სიყვარული, შესაბამისად ირამ-უყვარდა. გრაფიკულად ირამ განსხვავდებოდა სიტყვა ირემ-ისგან რაც მოწყალეს აღნიშნავდა. აქვეა ირიმ-ის მაგალითი რაც ჩუქებით ითარგმნებოდა.) მიუხედავად მკაფიო მსგავსებისა, ასრიოლოგები ამ აკადურ სიტყვებს ერთმანეთისგან სრულიად აცალკევებენ. იმის გამო, რომ სიტყვა „რიამუ/რამუ“ უძველეს აკადურში თითქმის გამოუყენებელი და ისეთი უიშვიათესი იყო, რომ წყაროებში ძლივს მოიპოვებოდა, მეცნიერები მის აკადურ წარმოშობას, გარკვეული მასალების მიხედვით, მაინც ეჭვ ქვეშ აყენებენ. აქვე აღნიშნავ, რომ შედარებით ახალ აკადურში სიტყვა „რიმუ“-ს შეეტყვისება ფართოდ გავრცელებული სინონიმი „ქასუ/ქისუ/ქიასუ“ – ჩუქება.

მეცნიერთა შემდეგი კვლევა-ძიება წარიმართა სახელ „მირიამ/მარიამის“ მისადაგება სხვა უძველესი ენების: ძველი ბაბილონურ, ებრაულ, არაბულ და კანაანურ-ამორიტულ სიტყვათა მნიშვნელობასთან.

მ.ნორის წიგნის „ისრაელის პიროვნული სახელები“-ის მიხედვით ებრაული სიტყვათა ლექსიკონი ასახავს კიდევ ორ სიტყვის მნიშვნელობას, სახელდობრ: „მა'იან“ - წყარო და „მიდიან“ – კამათი, ჩხუბი. აქედან გამომდინარე, მეცნიერთა აზრით სახელები: მიდიან, მოსე და მარიამ შორსაა ებრაულ წარმოშობასთან. ეჭვი იყო იმაზეც, რომ სახელი მარიამ ან მირიამ არა სემიტური ენის არამედ ძველი ამორიტული ენის ფუძიდან შეიძლებოდა წარმოშობილიყო.

რაც შეეხება არაბულს, რამა/იარიმუ-დატოვება, წასვლა საერთოდ არ უკავშირდებოდა სახელწოდებით ტერმინს.

დანვრილებით იქმნა გაშიფრული და ნათარგმნი სიტყვა „საჩუქარი“ ბაბილონურ და ამორიტულ ენებზეც. როგორც ძველი ბაბილონის ლექსიკა ცხადჰყოფს, აქ ტერმინებული სიტყვა გამოითქმის როგორც „თარიმთუმ“ და პიროვნების სახელად ხშირადაც გამოიყენებოდა. ასევე სახელი: „ლარიიმ-ლიიმ“ (იარიმ ან ჯარიმ) როგორც „საჩუქარი“ გვხვდება ალალაჰის ტექსტებშიც მეფის სახელად, მაგრამ ამგვარმა კვლევამ და სემიტურ ტექსტებში ჩაძიებამ მთლად დააშორა მეცნიერები სახელ მარიამ/მირიამის შესატყვისობას.

როგორც შემდეგ გაირკვა სიტყვა რამუ/რიამუ თავდაპირველად 1400 წ. ქრ.შ.მდე შუა ბაბილონის სამეფოში ჩანს და ასირიელები მას როგორც რიმუტუ-საპატიო/ პატივცემულის სახით საკუთარ ტერმინოლოგიაში იღებენ. ეს რომ აკადური სახელი ყოფილიყო აუცილებლად უნდა გამოჩენილ-

იყო მკაფიოდ აკადურ წყაროებში, მაგრამ როგორც ზემოთ აღინიშნა მას თითქმის არც კი იყენებდნენ.

ვინაიდან ბაბილონურ ენაში „მა“ თავსართი არსად არ გვხვდება, გაუგებარია სახელ მირიამ-მარიამის წარმოშობის ზუსტი და უძველესი მონაცემები, მას არც სამხრეთ კანაანურ სიტყვასთან მი/არიამ-საჩუქართან ჰქონია კავშირი. სახელი რომ მოსეს და მარიამის დროს კი ვრცლად გამოიყენებოდა ეს ნათელია.

კალებიტურ კლასიფიკაციაში, რომელზეც ძველი აღთქმაც მეტყველებს, მოხსენიებულია ვინმე მირიამი რომელიც მამრობითი სქესის წარმომადგენელია და რომლის დედაც ეგვიპტის პრინცესად გვევლინება. იგივე სახელობითი ტენდენცია გვხვდება ჩრდილოეთ მესოპოტამიაშიც. ძველ ისრაელში კი მსგავსი სახელები ძვ. აღთქმის მიხედვით ნაკლებად გამოიყენებოდა რასაც ვერ ვიტყვით ქრისტეს შობიდან შემდგომ პერიოდში.

ის თუ, მარიამ/მირიამ, (ა)მარიან/(ა)მირან, როგორ დამკვიდრდა მდებრობით და მამრობით სახელად, თვით ბიბლიურ პერსონაჟებშიც, კვლავ მეცნიერთა თავსატეხად და განსჯის საგნად რჩება.

თუმცა აქ საყურადღებოა კიდევ უფრო უძველესი კულტურა ე.წ. ჰარების ნაშთებიდან, რომელთაც მჭიდრო კავშირი ჰქონდათ ძველი ინდოეთის და ვედების ხალხებთან, მოგვიანებით კი ცნობილი გახდა მათი, სავარაუდო საერთო სახ-

ელი, როგორც ინდოარიული. მეცნიერ გ. ვილჰელმის ნაშრომებში საუბარია უძველეს ერზე რომელთა ტერიტორია ჩრდილოეთ მესოპოტამიაში აღინიშნებოდა, ხოლო მათი ფუძე კიდევ უფრო ჩრდილოეთით, კავკასიაში მოისაზრებოდა. მათში ინდოარიული კულტურის გავლენა შეიმჩნეოდა და განსაკუთრებული ადგილი სამხედრო ძალას ეჭირა. აქვეა ნახსენები მათი ორი მნიშვნელოვანი საბრძოლო იარაღის სახელწოდება კერძოდ: „სატივარა“ და „მარიანინა“, ეს უკანასკნელი კი ცხენებზე შეკაზმულ ორთველიან საბრძოლო ეტლს წარმოადგენდა და ფართოდ იყო მოგვიანებით: მითანში, სირიაში, პალესტინაში და ეგვიპტეში გავრცელებული. აქ კი მათი სახელის წარმომავლობას ძველ ინდურ და ვედურ ენებს მიაწერენ, რადგან სიტყვა „მარი“ ძველ ინდურ ენაზე ახალგაზრდა ვაჟს აღნიშნავს. თვით სახელი ბოლოსართის „ნა“-ს გამოკლებით, გვევლინება როგორც „მარიანი“, რასაც უსათუო კავშირი უნდა ჰქონდეს მარიან/მირიან-ამარიან/ამირანთან. ამ შემთხვევაში ა წინსართი იმ არტიკლად გვევლინება რაც დღესაც იხმარება აფხაზურში და რაც უძველეს ქართულშიც გამოიყენებოდა, თუმცა დროთა განმავლობაში არტიკლმა დაკარგა თავის მნიშვნელობა და საბოლოოდ შეერწყა სიტყვებს, უმეტესწილად თანხმოვნის სახით, მაგ: (ღ)-ვინო ან (ღ)-უინო, (ჭ)-ამა, (ყ)-ნოსვა უფრო გვიან (ყ)-ნოსუა, (მ)-შვენი ან (მ)-შუენი, (ყ)-ური და სხვ... აღსანიშნავია ისიც, რომ ზემოდ ხსენებული არტიკლი „ა“

დღესაც შემორჩენილია აღმოსავლეთ საქართველოში, პიროვნებათა სახელებთან, ოღონდ თავსართის ნაცვლად ბოლოსართად მაგ: დავითი როგორც დავით(ა), გიორგი–გიორგ(ა) და ა.შ...

თუ ჩვენ ზემოთხსენებული წინსართის მეშვეობით, სიტყვა „მარს“ გავშიფრავთ, მივიღებთ რამოდენიმე მნიშვნელობის ტერმინს, რომელიც ახალგაზრდა მებრძოლი ვაჟის მახასიათებელს და გარკვეულ მამრობით როლსაც ასახავს. მაგ: (გ)-მირი და (ქ)-მარი. არაა გამორიცხული სიტყვა „მეომარიც“ მსგავსი ფუძიდან ინარმოებოდეს.

უცნაურია, რომ ზემოდ ხსენებული ინდოარიულ/ვედურ-ქართული „სატივარაც“ და „მარიანინაც“ იშვიათი დამთხვევით მიესადაგება თვით ამირანის სახელს და მის მოკლე ხმალსაც, ანუ „სატევარს“. ვინაიდან ამირანი უძველეს ეპოქას განეკუთვნება და მასში, ერთ დროს, ჩრდილოეთ მესოპოტამიაში მკვიდრი ქართვების როლიც მოიაზრება, შეგვიძლია უკვე განვსაზღვროთ მისი როლი მისვე მერმისში და ქართულ ყოფიერებაში.

თქმულება გვესახება სამი სახის და ხასიათისად, – ერთის მხრივ მკაფიოდ ჩანს ზეპირი გადმოცემის შედეგად შეთვისებული ფანტაზიები, მთქმელების მიერ, რამაც დროთა განმავლობაში ზღაპრის სახე მიიღო, – მეორესმხრივ კი შერწყმული აქვს რამოდენიმე სცენა; ერთ-ერთი უმთავრესი კი კამარის მოტაცებაა, რაც საეჭვოა ამირანის პირვანდელ

სახეში მსგავსი სცენები ყოფილიყო. ალბად ის უპირველესი ლეგენდის შინაარსი იქნებოდა მხოლოდ ბრძოლები და გამარჯვებები გმირისა, რაც ზეპირი ისტორიის სახით ვრცელდებოდა ჩვენს უძველეს ხალხში. კამარის მოტაცებისას კი მკაფიოდ იჭრებიან თქმულებაში მისტიკური და ციური ძალები რომელთა წინააღმდეგ გმირს უწევს ბრძოლა. არის ვარაუდი, რომ შესაძლოა კამარის მოტაცება, შუა საუკუნეების ნაწარმოებიდან, კერძოდ ვეფხისტყაოსნიდან იყოს შეთვისებული. თუმცა არც იმას ფარავენ, რომ რუსთველის ნაწარმოებების შინაარსში, სამი გმირის ბრძოლაში და ნესტანდარეჯანის გამოხსნაში, ამირანის ეპოსის დიდი გავლენა იყოს. მართალია რუსთველის „დასასრულში“ ვეფხისტყაოსნის შესახებ აღნიშნულია „ესე ამბავი სპარსული“ ... ვპოვე და ლექსად გარდავთქვიო, მაგრამ ის ფაქტი, რომ რუსთველი დასასრულში თავის ნაწარმოებებს სპარსულად ნათლავს და მეორეც, იგი თავის წინ აბდულ მესიას და მოსე ხონელს ასახელებს, გარკვეულ ეჭვს ბადებს. სწორედ ამის გამო შეიძლება ჭეშმარიტად ჩაითვალოს, ქართველი მეცნიერების ის აზრი, რომ „დასასრული“ სულაც არ ეკუთვნოდეს რუსთველის კალამს და იგი სხვათა ჩანამატი იყოს.

რაც შეეხება ამირანში კამარის მოტაცებას, სავარაუდოა მისი კიდევ უფრო ძველი წარმომავლობა ეპოსში. როგორც ივ. ჭავჭავაძის აღნიშნავს, საყურადღებოა ამ ზეციური ქალის სახელი, რომელსაც ქართლული თქმულება „კამარს“,

ფშაური „ყამარს“, ხოლო სვანური ქეთუს უწოდებს. არსებობდა ელამიტელთა ღვთაება რომელიც ბაბილონურ და ელამურ ლურსმნულ წარწერებში „ლაგამარ“-ად არის აღნიშნული. საფიქრებელია, რომ ეს სახელი შესდგებოდა თავსართ „ლა“ თვით სიტყვა „გამარ“-ისგან. ეს სახელი შედის როგორც პირველი ნაწილი ორნაწილედ სახელში „კედორლაომერ“ ანუ „ხოდოლოგომორ“. მაშასადამე სახელ „გამარს“ რაღაც კავშირი აქვს „კედორთან“, აქედან გამომდინარე სვანური „ქეთუ“ შესაძლოა „კედორს“ უდრიდესო. აქ ივ. ჭავჭავაძის არ აკონკრეტებს, გადმოღებულია თუ არა კამარის მოტაცება რომელიმე უცხო სფეროდან, თუმცა ერთი რამ ნათელია, რომ ძველ დროში, ქრისტეს შობამდე, ძალიან გავრცელებული იყო ქალის მოტაცება თვით სამეფო კარიდანაც კი. მაგ: ძველ ტროას შემთხვევაში ელენეს მოტაცება და ასევე ძველ არგონავტებში, როდესაც მედეას გატაცებას დიდი თავმარი მოჰყვება კოლხას სამეფოში.

თქმულებაში განსჯის საგანია ასევე ორი ძმის ბადრისა და უსუპის კავშირი ამირანთან. კახურ-ნინოწმინდურ ვერსიაში ნათქვამია ამირანის ორ უცნობთან შეხვედრა და მათთან დაძმობილება: „შეხვდნენ ამირანი და ორი ჩინელნი – ბადრი და უსუპიო, მათ უთხრა ამირანმა ან უნდა მეძმოთ ან უნდა მეყმითო, – გეძმობითო, მიუგეს მათ... და მას მერე დაძმობილდნენ...“ .

დალის ძის უმამისძმობის შესახებ მოცემულია ფშავურ თქმულებაშიც მაგ: „უძმოსა უმამისძმოსა ამირანს თავი მოეკლა“-ო. ასევე პირდაპირ არის სვანური ვერსიის თანახმად მოცემული, რომ ბადრი და უსუპი ამირანის ძმები კი არა არამედ ძმობილები არიან, სადაც იამანს მიჰყავს აკვანში წოლილი ყმა და ამბობს – ეს ჩემი უსუპისა და ბადრის ძმად გამოდგებაო. თუმცა ერთი რამ კი ნათელია რაც განსაკუთრებით ფშავური ვერსიიდან ირკვევა, როდესაც გულმოსული ამირანი ბადრის ეუბნება:

„მაშინ სად იყავ შავ ბადრო,
როცა ჩემ ხმალი წრთებოდა?
ცა ჭეჭდა მინა გრგვინავდა
სამჭედლო ექანებოდა...“

აქ შეგვიძლია ამოვიკითხოთ ის უძველესი, ზეპირი გადმოცემითი მათიანეს ნაპერწკალი, სადაც ამირანი უფრო ძველი დროის გმირი, ბადრს მიმართავს_ შენ მაშინ სად იყავ ჩემი ხმალი, რომ ხმალობდა და მინას მისით ზანზარი გაჰქონდაო. სავარაუდებელია, რომ გმირების უკან გარკვეული ეპოქა და მისი გამორჩეული მოვლენები იდგნენ, რასაც ისტორიის სახით გადმოსცემდნენ თაობებს და რელიგიური დატვირთვითაც გამოირჩეოდნენ. ასე მაგალითად ჩრდილოეთ მესოპოტამიაში, ძველ ქართლებში იყო ბუნებისა

და ამინდის ღმერთი „ტესუპი“, რომელსაც ტაძარში უმაღლესი ადგილი ეკავა. ყოველი ძლიერი მეფე და მთავარსარდალი შემდეგში, მოხსენებულ იყო სწორედ ამ უმაღლესი ღვთაების სახელის მატარებლად. მართალია ზოგჯერ ბადრისა და უსუპის სახელებს „დარეჯანიანის“ გავლენას აწერენ, მაგრამ თვით თქმულება, რომ მოსე ხონელზე და დარეჯანიანზე ბევრად ძველია ეს ჯერ კიდევ V-IV საუკუნეებში ქრ.შ-მდე ძველი ელინელი ავტორების ჩანაწერებიდანაც ირკვევა, სადაც ისინი აღნიშნავენ, რომ „პრომეთე“-ს თქმულება, რომელიც ამირანის ანალოგიაა, კავკასიურია და მისი მიჯაჭვის ადგილიც კავკასიაა. იგივეს წერდა, ქრ.შ-მდე VI საუკუნეში, მწერალი ჰეროდოტე ჰერაკლეელი და თვით ბერძენი გეოგრაფოსი სტრაბონიც, რომლის თანახმადაც პრომეთეს თქმულების სამშობლოდ კავკასია უნდა ელიარებიანათ.

ამირანის თქმულების ვარიანტები მეტწილად პროზით ვლინდება, თუმცა უმრავლესობა ლექსნარევითაა, თავიდან ბოლომდე გალექსილი თქმულება არ იყო დადასტურებული. მისმა იდუმალებით მოსილმა ძველთაძველმა სიმდიდრემ მიმიზიდა და ღრმად ჩამიყოლა, რამაც გადამაწყვეტინა ეპოსი, ერთიანი შინაარსით, თავიდან ბოლომდე გამეღექსა. პოემაში დართულია და შესაბამისი დატვირთვა აქვთ იმ სახელებს რასაც თვით ძველი თქმულების შინაარსი წარმოგვიდგენს და რასაც უცხოეთში, უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში,

კერძოდ მეცნიერთა, ძველი ლურსმნული დამწერლობის, გაშიფრულ ვარიანტებში წავაწყდი. ამ მასალებში მოცემული იყო, ჩრდილოეთ მესოპოტამიაში მცხოვრები ერის და შუმერულ-სუბარული სიტყვათა კრებული (ასევე ასირიულიც) სადაც ბევრი საინტერესო წყარო ამოვიკითხე. მოგიყვანთ იმ ლურსმნულიდან ნათარგმნ სიტყვებს, რომლებიც გერმანელი მეცნიერების მიერ იყო დამუშავებული, მაგ:

„ლამაზუ“ – არის ძველ ღვთაებაში მშვენიერი ქალღმერთის კეთილი სული.

„ქალუ“ – მოსამსახურე დიაცი.

„სახალუ“ – საცხოვრებელი სახლი.

„ბაანცალუ“ – მოქანავე-მოლაყლაყე.

„კალაგუ“ – ბოროტი სული, (სხვათაშორის უფრო მოგვიანებით „კალაგუ“ კეთილ სულად ითვლებოდა).

„სულკალმახუ – ითარგმნებოდა როგორც ვეზირი. (სწორედ ამან დაუდო საფუძველი, რომ პოემაში სულკალმახი ვეზირად გამომეყვანა).

„კამკამათუ“ – კამათი და ა.შ...

ამირანის დამუშავებისას გამოყენებული მაქვს ასევე სულხან-საბა ორბელიანის ქართული ლექსიკონი, რათა პოემა, ძველი წმინდა ქართული სიტყვათა მარაგით, შემესრულებინა. ლექსიკონში მოცემულია ის სიტყვები რაც თანამედროვე ქართულში თითქმის მივიწყებულია. აქვე მოვიყვან მაგალითად რამოდენიმე მათგანს:

„ზოსტერი“ – რაც ს.ს.ორბელიანის თქმით, ქამარს ჰქვია. ხოლო ქამარი თურქთა ენააო. ასევე:

„ნარაჯი“ – მურაბა (თურქულია მურაბაც).

„ეპარხოზი“ – ვეზირი.

„სარეგვავი“ – მახე ყოველთა ცხოველთა.

„ურვა“ – ვაება გამოთქმული კაცთაგან ენით.

„სტოლი“ – უდიდესი საბრძოლო გემი.

„ვარსკვლავედი“ – მეფის მოსასხამი და ა.შ...

მგონი ნაწარმოებები ქართველ მკითხველში გარკვეულ ინტერესს გამოიწვევს და შეიძლება მან დროთა განმავლობაში მცირე გამოხმაურებაც ჰპოვოს.

ამირანი

ტყეს უდაბურსა შვენოდა, სალისა კლდენი მაღალნი,
ცის კარად ზე აზიდულნი, არ ჰქონდა გზანი სავალნი,
ამბობდნენ მისსა მახლობლად სოფელნი იყვნენ მრავალნი,
ხევშეკიდულნი ლამაზად, ამკობდნენ წყალნი მავალნი.

ტურთად ნაგები სასახლეც მათთანა მდგარა რჩეულად,
ნატივად ქმნილი ქვანყობით, ახლოსვე არა ეულად,
პატრონი მისი, ვეზირი, მეფისა კარზე ქცეულად,
გონით და რჩევით დიადი, კაცთაგან გამორჩეულად;

მას სახელად სულკალმახი ერქვა იყო მჯობთა მჯობით,
მეფის კარზე სულ პირველი, საქმენით თუ აზრთმარჯვობით,
ცნობილ იყო ლაშქრობებშიც ბრძოლითა და გამარჯვობით,
მეფის პირი, აღჭურვილი ერთგულებით, მის ღრმა ნდობით;

დიდად უყვარდა ეპარხოზს¹ თვისეულ ადგილსამყოფი,
ტყე-კლდესა შიგან შეკიდულ, სოფელი სალალოდ მყოფი,
დაიანების მხარეში, ედემის ბაღად ნამყოფი,
ნადირ-ფრინველით უბადლო, სანადიროდვე სამყოფი.

---

1. ეპარხოზი – დიდი ვეზირი (სულხან საბა).

ვით ჩვეულ წესით სალხენად, ადგილს მცირე სპით სწვეოდა,
უდაბურ ტყეში სულკალმასს ღრმად ნადირობა სჩვეოდა,
ერთხელაც, შეუცნობელად, ძლიერი უინი სწვეოდა,
მისსა გუნებას წადილი ნადირობისა მჩნეოდა;

მოემზადა სალალობოდ დიდვეზირი პირვეული,
გვერდით ახლდა თან მხლებალი, მცოდნენი, არ ჭირვეული,
სპანი იმ მხრით შეუსია, სითაც ჰყავდა მიჩვეული,
ჯუბა¹ ტანსა უმშვენებდა, მხართ ეფინა თმა ხვეული;

ტყენი გავლნეს, მოიარეს ადგილნი მიუდგომელნი,
ხოცეს ნადირი გზადაგზა შემხვედრი სადმე მდგომელნი,
მზა ჰქონდათ ტანზე საკმაზი, მშვილდი, ისარი რომელნი...
არად ჩააგდეს დღის ბინდი, შეიქმნენ დაუდგომელნი.

მოსალამოვდა, დაბნელდა, ძნელი გაუხდათ სავალი,
დასხდნენ, კარვები აღმართეს, არეს დაუნყეს თვალთვალი,
რათა ენახათ დილისთვის უკან გზა, გამოსავალი,
დაანთეს ცეცხლი ზე ყარნეს, ნანადირევი მრავალი;

რა შუა ღამეც მოვიდა, ცეცხლ-ჩირალდანი ამრავლეს,
ბუნების ღრმა გულ-წიაღში, მხედრებმა ლხინი ამთავრეს,
ანაზღად ხმები გაისმა, რალაც გმინავსო სხვა მხარეს,..
თქვეს მხეციაო დაჭრილი, ან ირმის ყვილს ამგვანეს.

---

1. ჯუბა – სამოსელი

ყრუდ და უცხოდ იმავ ღამეს, ორჯერ-სამჯერ კვლავ გაისმა,
სულკალმას თქვა: „გული მიწვეს, მსურს შევიტყო რის ხმა ისმა,
რამ იგმინა უჩვეულოდ, მოციქულმა ქვეყნად ვისმა?“
არა დადგა, ვერ უთმინა გუნებამ და გულმა მისმა,

ადგა, ქარაფებს აუყვა, თან მიჰყვა ოცი მხედარი,
სხვა ოცნი დაბლა დასტიეს, სავალი მეტად ღრედ არი,
სულკალმას ჯიქერ მიიწვეს, როგორც სჩვევია მხნედ არი,
მაგრამ სიბნელემ თვისი ქმნა, გზაც სახიფათო კლდედ არი;

დაღონდა დიდი ვეზირი, თავი მისცა ფიქრთა ზღვასა,
მასთან მისი თან მხლებელნიც, მისცემიან დათრგუნვასა,
ბრძანა: დილით მოვუნახავთ, ასასვლელსა რამე გზასა,
კლდესა ზედა ანუ ავალთ, ან დავიმხოთ თავზედ მთასა,

დილაადრიან დაიწყეს ზე სვლა სალისა პირზედა,
წალმა აუყვნენ ტინებსა, იყვნენ კვლა უშრეტ უინზედა,
რა კლდენი გავლნეს მიადგნენ ქვაბულსა მდგარსა მალღზედა,
მზეც კარგად ამოსულიყო სხივებსა ჰვენდათ თავზედა;

მცირედ შედგნენ, განიცვიფრეს, შუბლსა ოფლი მოიწურეს,
საიდანაც ხმა მოესმათ იმავ მხარეს მიაშურეს,
არემარე, ქვაბის პირი მიათვალეს უცნობ ყურეს,
ქვაბულს შიგან შემავალთა ქალის კვილს მიაყურეს;

წინა დახვდათ სამი ლანდი, მოახლეეთა მსგავსი ქალნი,
პირსახითა მოუვლელნი, ტანად ჯმუხნი, თან დაბალნი,
შიში სახეს ეტყობოდათ, დარჩენილნი სახტად მკრთალნი,
მოსულეებსა უჭვრიტავდნენ, მიუნდობლად ედგათ თვალნი;

ჰკითხათ: „ვინ ხართო რა გინდათ!“ უტია ერთმა მათგანმან,
„ან რა დასტიეთ, რას ეძებთ!“ ხელთა იმარჯვა დანა მან,
„ჩვენგან თქვენ ვერას გაარკვევთ, რომც გვძლიოს თქვენმა ძალამან,“
დაჰკვივლა: „თუნდაც დაგვხოცეთ!!“ არაფრით მოიკრძალა მან.

ქალის მსგავსმა საქციელმა გააკვირვა სულკალმახი,
წყნარად უთხრა: „ნუ შინდებით, არ გაქვთ ჩვენზე დასაძრახი,
არ ვართ სამტროდ მოსულეები, ვქნათ რა, გვექცეს ჩვენზედ ახი
არ ვყოფილვარ აქამომდე, ამისთანა რამის მნახი,

ვარ ეპარხოზი პირველი, ჰაბურთ სამეფო კარზედა,
ნადირობაზედ მოსული, მშვილდით და ისრით მხარზედა,
თვალაუნვდენელ კლდის პირას მოვდექით, შევსდევ გზაზედა,
შემოგვიღამდა, გავშალეთ კარავნი ტყისა თავზედა;

ანაზდად ხმა შემოგვესმა, მალლით შორი ტინებიდან,
ვერ ვარკვიეთ რა მოგვესმა, გმინვასა ჰგავდა ვნებიდან,
ვთქვით ავსულია ან რამე ნადირი კლდისა მხრებიდან,
ნახვა მომინდა, ვუბრძანე: ზე გვევლო ქვედა გზებიდან.“

რა ეს თქვა სიტყვა ასრულა, გაისმა კვლავაც კივილი,
ღიაცის ჰგავდა განწირულს, ხმაში ერთვოდა ტკივილი,
მისი გამგონე მსახურთაც, ავარდათ მწარე ტირილი,
ყელსა და ღანვებს იგლეჯდნენ, ღმერთსა დაუნყეს ჩივილი;

ვეზირი ახლოს მივიდა, იხილა მზეთუნახავი,
ტანზედ გრძელი თმა ეფინა, ოქროსფერად, თვალთუნახავი,
თვალს ვერ მოსწყვეტდა, კრთებოდა ყოველი მისი მნახავი,
თქვა: „ღმერთო, მესო ნაღველი, სევდა მე გულსა მდაღავი!“

იწვა უღონოდ ქალღმერთი, ტკივილით იტანჯებოდა,
მის ულამაზეს სახიდან, სიცოცხლე ნელა ქრებოდა,
ხან მცირედ თვალთა ახელდა, ხანაც კვლავ ავად ბნდებოდა,
თითქოს მას თანაუგრძნობსო, ცაც ღრუბლად იფარებოდა;

ერთ წამს მოვიდა ცნობასა, ზღვისფერად თვალნი ახილა,
ანაზღად მისსა მშვენებას, მზერა ვერვინ მოაცილა,
მან ქალმა, ძალის მოკრეფით, მოსულეებს თავი ამხილა,
მიუგო: თქვენმა ნახვამო, მე ყოფა გამიადვილა..

რქვა: „თქვენ ხართ ჩემი მსხნელნი, უფლის მიერ მოგზავნილნი,
ვით კეთილი ანგელოზნი, სულმაღალნი და გულჩვილნი,
აღარ ვჩივი ამად ყოფას, ან რა დღენიც მაქვს განცდილნი,
აჰა, ვნახე ხელნი ქველნი, ამა ჭირვის გზანი ხსნილნი,

გახლავართ დალი, ასული მეფისა ჰართა მხარიდან,
ვერ წაუვედი სიყვარულს, ცოდვა ვსვი მის ფიალიდან,
გმირი ჭაბუკი ვიყვარე, ვუმზერდი ყოფას მთვარიდან,
ფეხმძიმედ ვიქმენ უნესოდ, ველოდი რისხვას გვარიდან,

რა შემატყო მამაჩემმან, უკანონო სიყვარული,
განირისხა, დარდს მიეცა, გულსა ედო მწარე წყლული,
თანვე მტერნი შემოგვეჭრნენ, დაგვანის ყოფა რთული,
მოაოხრეს სრულად ყოვლი, არა ჰქონდათ სიბრალული;

მე ჩემი თანამხლებლებით, ტყე-ტყეზე გავიხიზნენით,
ძნელი დროება მოგვადგა, აღუნერელი ან ენით,
ბევრნიც გზადაგზა დავკარგეთ, სულითაც დავილაღენით,
უკან მოგვდიეს თვეობით, ღრე-ღეტე მოვიარენით.

წუხელის სიზმრად მესიზმრა, მოხუცი კაცი წვერითა,
მითხრა: „ხარობდე, შეიძენ ჭაბუკსა მუცლით შენითა,
სხვანი ხელს გაგიმართავენ, შენ ვერ შობ ძალით შენითა,
ჩვენ კი შენს სულსა ტურფასა, აქ მოუთმენლად ველითა.“

ისმინე ბოლო მუდარა, დანატოვარი გულითა,
ჰქენი სიკეთე ჩვილისთვის, მე ვინც ვატარე მუცლითა,
აილე დანა აღმასის, გამკვეთე ან ვარქე ვითა!
ნუ შეშინდები, არ შედრკე, ამა თხოვნითა რთულითა;

ვიცი გაუნეგ მამობას, ედგმები ვითა მფარველად,
თუ მართლა ბიჭი აღმოჩნდა, ამირან არქვი სახელად,
თვით ღმერთი ზეცით მყოფელი, მოველინება მნათველელად,
უფლისა მიერ რჩეული, გახდება ერისა მხსნელად“ .

შემდეგ უბრძანა მწუხარედ, სამივე მსახურსა თვისსა:
„შემხსენით ძენკვი ოქროსი, შემჭერთ ნანნავი თმისა,
გულსა მკილია ბეჭედი, ჩვენეულისა გვარისა,
ჩასწანით თმანი ნიშნზედა, წესად, სახსოვრად ვაჟისა,

ამა ღღენი, განსაცდელნი, ნურვის ერგოს ჩემდაგვარი,“
ეს თქვა, ძალა ვეღარ ეყო, თავი მისდო ვითა მკვდარი,
ალარ ჰქონდა გულთა ხოკვას, ვაი მოთქმას რამ საზღვარი,
რა იტირნეს, დააყენეს სისხლნარევი ცრემლთა ღვარი.

ვეზირმა, ხელის კანკალით, მუცელი უხსნა დალისა,
გაუჭრა, ნელა დაუსვა, აღმასი, პირი დანისა,
მყის გამოვარდა ჭაბუკი, კამკაშა, მზისა დარისა,
ჯერ არ უნახავთ მსგავსი რამ, მშვენება კაცთა თვალისა;

აიყვანა, მკერდს მიიკრა სულკალმახმა ყმა შობილი,
უთხრა: „ვიყო შენთვის მუდამ სანაქებო მამობილი,
ჩემი სახლი, კარმიდამო, შენთვის მქონდეს დათმობილი,
იყო რა ჩემად ოჯახში, ჩემსავე ვაჟად ცნობილი,“

დედისეული ნიშნული, ხელსა ჩაუდო სათუთად,
ღმერთს მადლი უთხრა: შუბლმზისა ყმანვილი მარგე საჩუქრად,
ჩემები ბადრი, უსუპი, შინ გაიცნობენ საკუთრად,
შვილებთან ერთად გავიზრდი, ერთურთს უძმობენ სანუკვრად.

ვეზირს პირველი სახლ-კარი, ქალაქის გულზედ მყოფელნი,
ჰქონდა, თვით მეფის კარიდან, არც ისე შორით მდგომელნი,
ნაგები ჯავარ-თაზართ, ქვანი ძვირფასი რომელნი,
ემოს სარაჯნი მშვენოდნენ, მდიდრულად შემამკობელნი.

მოიყვანეს ამირანი, სასახლესა მოაღწიეს,
ყმა დალოცეს, აღღეგრძელეს, თასი-ყანნი მალლა სწიეს,
დაიძრა მეფის ოჯახიც, მის სანახავად გასწიეს,
ანვინეს ოქროს აკვანში, დამღერეს ნაზად არწიეს;

მეფემ თქვა: „ოდეს შეიქმნეს ქებული, არა გმობილი,
დავაკვირდებით, განვსაჯავთ ვით გაგვაოცებს ყმობილი,
რა ისახელებს, იგმირებს, გახდება ქვეყნად ცნობილი,
იქნება ჩემი სახლკარი მისთვის ღია, გახმობილი¹.“

ატამან იყო სახელი, მეფისა მის ღიადისა,
მართველი ძველი სამეფოს, ჰაბურნთ-ჰარისას კარისა,
მასვე ჰმონობდნენ მრავალნი, უცხო და უცხო გვარისა,
მისა სამეფო ალამზე, მშვენოდა ხატი ხარისა.

---

1. გახმობილი – გაღებული

დროშა ედგა წინაპართგან, უძველეს სამსა ფერისა,
შავი თეთრი და წითელი, საქვეყნოდ შესაფერისა,
იყო იმ ქვეყნის მფლობელი, დიდისა მშვენიერისა,
პატრონი მისი გენისა, ძველისა, ბედნიერისა.

თვით ხელმწიფე დიდებული, ქველი და პატიოსანი,
ლაშქარსა ფლობდა ურიცხვსა, იყო მისი თაოსანი,
ერთი ჰქონდა დარდი ქვეყნად, სათქრალი ჭიროსანი,
ძე-ვაჟის ნაცვლად განგებამ არგუნა მანდილოსანი;

კამარი ერქვა სახელად, ჰყვა დედისერთა ასულად,
ქვეყნადა მთელ სამეფოში, ნიჭით, სიტურთით განთქმულად,
მღეროდნენ მასზე მგოსანნი ლექსებად, სახოტბოდ თქმულად,
სახავდნენ მის ბრწყინვალეებას, ცის კიაფამდის ასულად.

ვეზირის ძე ამირანიც მეფეს კარზედ ეზრდებოდა,
ათი წლისა მზეჭაბუკი, ფიცხელ ომში იწვრთებოდა,
ხელმწიფეს მის შემხედვარეს, გულსა დარდი ეხსნებოდა,
მცირე ყმისგან მეომარი, დიდი გმირი იზრდებოდა.

ასე ამბობდნენ: ამირანს თვით ღმერთი ჰყავსო ნათლია,
უფალსა ჩამოუვლია, გმირი თვით გაუნათლია,
მგლის მუხლი, ხარ-ლომის ღონე უხვადა დაუმაღლია,
ზვავისა შეუდრეკლობაც, თან ზედვე დაუნათლია.

უძღვნია მისთვის ხანჯალი, ღვთიური, ალმასიანი,
უთქვია: ჭირსა, ომის დროს, რომ მტერსა სწიო ზიანი,
ამ ქვეყნად შენი შემბმელი, ვერვინ გახდება სვიანი,
იყავ და იყავ ავთაგან, შენი მხარეო მზიანი.

რა დაჭაბუკდნენ ყმანულნი ერთუთს დაუნყეს დარობა,
მათი შიშითა საქვეყნოდ, ვერ გაეხედათ რამ მტრობა.
ამბობდნენ გვერგო სიკეთე, ზეცით გვენია წყალობა!
აჰა დამცველნი, მოგვესწრო ამქვეყნად სვე და ხარობა!

«ბადრი ქალსა ჰგავს ლამაზსა, საქმაროდ გამზადებულსა,
უსუპი ბროლის ციხესა, თავ-ბოლო გამაგრებულსა,
ამირან შავსა ღრუბელსა საავდროდ გამზადებულსა,»
მათზე სდიოდა მზე-მთვარე, ატამანს გახარებულსა;

ამირანს, ძესა უფლისას, ცხრა ხარის ძალა მჩნეოდა,
ძალით და ხასიათითა, ძმებს ოდნავ გამორჩეოდა,
უსუპ-ტესუსა მზიანსა, ბუნების ნირი სჩვეოდა,
ბადრისა ბეჭების შუა, მთვარისა ხატი შვენოდა.

გაირბენს ხანი, სამივე უკეთესები არიან,
მათ ძალღონესა ქვეყნადა, ვერავის ვერ აღარიან,
ომშიაც უკეთ მებრძოლნი, გამარჯვებულნი არიან,
ავად მათზედა შემბმელსა, ნურავის გაუხარიან;

ბადრი, უსუპი, ამირან, ჭაბუკნი პირწვერშიშველნი,
სახელგანთქმულნი მათ ხალხში, ზნე-ჩვეულებითაც ქველნი,
ჭირში უნდობლად მებრძოლნი, ლხინში ხალისის დამრთველნი,
მათ ფეხ ქვეშ იყო სამეფო, ტყენი, მინდორნი და ველნი.

ერთ დღესაც გაინადირეს, შორით მთის ფერდობებზედა,
თანვე ჰყვათ მცირე ლაშქარი, მოშორებით მდელლობედა,
უცაბედად შეეყარნენ ხალხსა, სადმე, გზასა ზედა,
მწარედ ჰქონდათ დატყდომილი მათ, კაცთა, ჭირი თავზედა.

ამირან ჰკითხა: „რას სჩივით, რათა ხართ ვაი-ვიშითა,
რა არის ესე მიზეზი, რომ მოსთქვამთ ღია თიშითა?1“
მათაც მიუგეს ურვითა2: „გენახეთ, რომ არ ვართ იშითა3,
თავზარდაგვეცა, გზადაგზა დავიარებით შიშითა,

გახსენოთ ესე ყოველი, ქვეყნად რაც ავად გვიწიეს,
ანი დაგვიშრეს წყარონი, მხარე უდაბნოდ გვიქციეს,
ანი დაგვტაცეს მერწყულნი, ნიაღვარ თვისად იქციეს,
ანი დაგვატყდა რისხვანი, დღე ტანჯვად გადაგვიქციეს;

შორი ქალაქი მთას იქით, შვიდი დღისა სავალითა,
დავტოვეთ არე ლამაზი, აღუწერელი თვალითა,
დაგვეცა დევთა ლაშქარი, გვიხოცეს კაცნი ხმალითა,
ატყვევეს ქალნი და ბავშვნი, თან წაიყვანეს ძალითა;

-
1. თიშითა – გულით, გულიანად.
  2. ურვა – მწუხარება დამამძიმებელი (სულხან საბა).
  3. იში – სიტყვა განცხრომისა (სულხან საბა).

მივდივართ, რომ შველა ვთხოვოთ დიდ ხელმწიფეს ენათბილად,
ჩვენი ქალაქის თავკაცი, მასვე მონებდა მორჩილად,
ატამან ჰქვია სახელად, მეფე გვიჩანს ვითა გმირად,
გვსურს ავთა ავ საქციელზე, ახდევინოს ძვირძე ძვირად!“

ელდა ეცათ მყისვე ძმებსა, სახე რისხვით აელენად,
უთხრეს: „გაუხდით საქმესა მათ შორით გადასახვენად,
მივალთ მტრულად საბრძოლველად, დასახოცად, დასალენად,
თავზედ დავამხოთ, მოვაქცევთ მათვე სიცოცხლის სახვენრად.“

ჯერ სასახლეს უკუ იქცნენ, მეფეს ახსენეს ყოველი,
მოითათბირეს, იმსჯელეს, ომი თქვეს დამამხობელი,
სულკალმას ამბობს: „ვიტრთხილოთ, ბრძოლისა კი ვართ მდომელი,
მაგრამ დევების ზნე-მოღვმა, რთულია, მიუნდობელი.“

ამირან ეტყვის მამასა: „რად ვიყო დაშინებული?
ჩვენი სამეფოს სახელი ცნობილია და ქებული.
რა მივუხდებით გაწვევებავთ, საქმე ეკუთვნით რგებული,
თორე არ გვექონდეს სამვე ძმას, დედისა რძეი რგებული.“

ამირან, ბადრი, უსუპი, საომრად ემზადებიან,
სამივე მცირე ლაშქრითა, ლალად, მიემართებიან,
ცნობისმოყვარე მცხოვრებნი, კარიბჭეს მოაწყდებიან,
ომში გასვლის წინ გმირებსა, დალოცვით, ქებით ხვდებიან.

იარეს ოთხი დღე-ღამე, წინა ქალაქი ენიშნათ,
ახლოს მივიდნენ, შეიცნეს, დევებს არე მოენიშნათ,
მისულ მხედრებს, კაცის მსგავსი, ცოცხალ ვერვინ შეენიშნათ,
ავთა ყველგან მათი ხელი დაეტოვათ მწარე ნიშნად,

ქალაქში შესვლა დაიწყეს, თვალთ იხილეს ყოფა რთული,
ადგილი ნახეს სრულიად გადამწვარ-აოხრებული,
ქუჩები, სახლის ეზონი, სისხლისა ღვარით მორწყული,
გზადაგზა კარნი-სვეტები, ავთაგან, ძვლებით მორთული.

უსუპი კრთის მოუსვენრად, ავი უგრძობს მისსა გულსა,
წაღმა ბადრის წაენწვა, ეუბნება წარბშეკრულსა:
„უჩვეულო სიწყნარეა, რაც მიშფოთებს უცხოოდ სულსა,
ამირანსა მოვახსენოთ, არ ვენიოთ საქმეს რთულსა...“

ანაზღად ისმა ყიჟინა, მტერმა არე ფარა სრულად,
შეუკრა ალყა მათ ჯარმა, წინვე მიუხვდნენ მზაკვრულად,
თურმე ავსულთა ლაშქარი, ჩასაფრებოდა ფარულად,
წინ მოეგებათ დევკაცი ამირანს უცქერს თვალმტრულად;

წაუძახებს: „მოგელოდით აქვე თქვენდა დასახვედრად,
გახლავართ მთავარსარდალი, კალაგუ მქვია სახელად,
მეფეს ვმორჩილობ დევების, ვარ მისვე მარჯვენა ხელად,
თქვენ აქ დაგამხობთ, დაგხოცავთ, ვიქმ საქმეს ჩემდა სახელად,

ვიცოდი ოდეს გნახავდით, სამივე ძმებსა ქვეყნადა,
თქვენთან შეხვედრა პირისპირ, მე ოდიდგანვე მენადა,
შენთან კი, ძეო დალისა, მსურდა რამ ბრძოლა მეცადა,
დაე იხილონ ტირილი, შენი მშობლისა ზეცადა!”

ამირან მისი მუქარა ისმინა არად ჩათვალა,
ხმალი იშიშვლა, უტია, ცოცხლები მკვდრებს მიათვალა,
ფიცხლად კალაგუს ეძგერა, მარჯვენა ყური ათალა,
„ცოცხლად იპყარიო!“ უყივლა, უსია დევმა ამალა.

დაეცათ ჯარი ზღვასავით, ყოველი მხრიდან უტიეს,
იბრძოლეს ძმებმა გმირულად, მტერი შუა ჭრეს და ხიეს,
მთავარსარდალი ბრძოლასა გააცალეს, გააქციეს,
სამივემ წინა მომხდურნი, ვითა ფოთოლი დახიეს;

მოსაღამოვდა, მოყმენი მთელი დღე ცხარედ იბრძოდნენ.
ნელა წყდებოდა მტრის ჯარი, ძმები წინ ჯიქურ იძროდნენ,
ომს დასასრული დაეტყო, გმირებიც ამას ფიქრობდნენ,
დატყვევებულნი, დაჭრილნი ხმალ-აბჯარს კვნესით იძრობდნენ;

განვლეს ქალაქი, დატოვეს დევთა ზღვა სისხლი ქცეული,
ბადრიმ თქვა: მოვრჩით ქარტეხილს, ძლივსლა გათავდა წყეული,
ეს იყო, კვლავ წინ გამოჩნდა, მტრის ჯარი წყევლად ქცეული,
ღალატმაც თავი იჩინა, დარჩა სპა ზურგშექცეული...

ძმებსა მწარე ღალატისგან, თვალთ სისხლი აქვთ ჩაქცეული,
ეჭმნათ მოგება, მზაკვრულად, წაგებად გადაქცეული,
კალაგუც უკუ მოიქცა, ბრძოლის ველსა გაქცეული,
უძახის: „აჰა, ვიხილე, დღენი თქვენი დაქცეული!“

რა დაეცნენ ერთსა ასნი, გმირნი შეიპყრეს მუხთლადა,
წაზიდნეს მათვე სასახლეს, ციხეს ამწყვდიეს მტრულადა,
ეტყვიან: „ცხრაკლიტულიდან ველარ გააღწევთ ცოცხლადა
თუ არ სცნობთ თქვენს მბრძანებელად, ჩვენს მეფეს ამა სოფლადა.“

ამირან თქვა: „გამიგია, თქვენი ხელმწიფის ქებანი,
თვალად მზე, დიდი ძლიერი, საქმენი რამ დიდებანი,
ყოველთა მისსა მჭვრეტელთა გულსა სდებია ვნებანი,
ვიქნებით მისად მორჩილად, იყოს რა თქვენი ნებანი,“

კვლა ამბობს წყნარად: „ერთსა გთხოვთ, რომ ჰქმნათ არც ისე ძნელია,<“
კალაგუს ეტყვის: „შენს დაზედ მრავალი ხოტბა მსმენია,
მის სილამაზე რომ ქვეყნად, სიამურისა მგვრელია,
მსურს ერთხელ ვნახო ცხადადა, არა ვარ ავის მქმნელია.“

კალაგუ ცხარობს, გულში აქვს, მწარედ ყურსა ქმნილი წყლული,
მიდამო ძრწის, მჭილსა იცემს, შულლი უდევს მასზედ რთული,
ეუბნება: მას დაგანევ, შენგან რაც მაქვს დამართული,
თორე ვერა მოისვენებს, სამუდამოდ ჩემი გული!

მოვიდნენ მეფის მსახურნი, მთავარსარდალს უქადიან:
„თქვენს მბრძანებელსო სამივე ძმებისა ნახვა სწადიან,
მათი ნებაა ჭაბუკნი, სალამათად რომ არიან,
ოთხ დღეში თქვენგან ამ საქმის, ქმნასა ნუ დაუზარიან.“

შეუტყვია დევის დასაც, ყმისგან თქმული, ნაამბობით,
რომ უქია ამირანსა, სიტურფით და დიაცობით,
„ყოფილათ კალაგუს დის სილამაზე მჭობთა მჭობით,“
შეპყრობილა მისი გული, მიჯნურობის დიდი გრძნობით;

მას მერეა, რომ მის გულსა, იმ ყმანვილის ნახვა სურსა,
მას მერეა არ მიეცა მოსვენება მისსა სულსა,
არც კი იცის რა უშველოს, მოზღვავებულ გრძნობას რთულსა,
ვერა მართავს, თავბრუს ახვევს, გახელეებულ უსუსურსა;

ადგა, თავისი მონანი, თან გაიყოლა ფარულად,
შევიდა საპყრობილესა, შეუმჩნევლად და მალულად,
მივა ამირანს უჭვრეტის, იგი უჩნს მის სიხარულად,
სახეს ხელს უსვამს უკოცნის, იღვრება ზღვა სიყვარულად;

ამირანი თვალებს ახელს, ხედავს დიდსა ცხვირსა, კბილსა,
ჯერ შეკრთება რა იხილავს, დევის დისა წყნარ ღიმილსა,
შემდეგ დროსაც მოიხელთებს, ეტყვის: გიმხელ გრძნობა თბილსა,
პირს უკოცნის ეფიცება: „შენ გიყვარებ ჩემთვის ტკბილსა,

შენთვის ვიქნები, შენზედვე მექნება გული და თვალი,
მისრულე ოლონდ სურვილი, აბა ჩემთვის თუ ხარ ქალი,
რა გამიგონებ გახდები, შენ ძმისგან თავისუფალი,
ცოლად მოგიყვან, არ გავნებ, თავდებად იყოს უფალი,

დამხსენი ამა ბორკილებს, მთელ ტანს, რომ მადგა წყეული,
მინდა ვიცოდე სად არის, ჩემი ძმა სპანი მწყვდეული,
მასწავლე ადგილსამყოფი, იმ შენი ძმისა რჩეული,
მას მოვკლავ, შენთან ვიხარო, გაქციო მთლად ჩემეული.“

ქალმაც ახსნა, მიასწავლა, სასახლის გზანი და კარი,
მასზე აქვს გული და სული, მის სიყვარულით ბრმად არი,
გამოუტანა უჩუმრად აბჯარი, ხმალი და ფარი,
უჩვენა მის ძმა-სპისთვისაც, აღჭურვილობა სახმარი.

ამირანმა ხმალ-აბჯარი სასწრაფოდ ტანსა ჩაიყვა,
ქალს უთხრა: „შენი სიკეთით, ეს გული დადნა, დაიწვა,
ეს დრო შენს ოთახს დაჰყოვნე, მერმე რომ უკეთ დაგიცვა,“
თვითონ ჯერ, რომ არსად ეცნოთ, მოახლეეთა კაბა იცვა;

ჩუმად მივიდა, დალენა საპყრობილეთა კარები,
დახოცა მათი გუშაგნი, იქვე უბნელა თვალები,
გამოხსნა ძმები უყივლა: „აქ თქვენთვის დავიარები“
ათავისუფლა მათი სპაც, ნაწამებ-განანვალები.

მიადგა მძინარ კალაგუს, აგდო წიხლისკვრით ტიალი,
წამოხტა დევი, შიშისგან თვალებს გაჰქონდა ბრიალი,
სცა ხმალი, გადმოათრინა, სარკმლიდან უდის ბზრიალი,
ცეცხლს მისცეს ძმებმა ყოველი, გაუდიოდა გრიალი,

სასწრაფოდ ჰპოვეს ოთახი, სპისთვის ხმალ-აბჯარ, თვარები,
დაეცნენ შიგან ანაზღად, მომხდურებს აჭრეს თავები,
დაამხეს ავთსამყოფელი, აღინეს სისხლის ღვარები,
ღევთაგან არვინ დაინდეს, გახადეს შესაბრალები.

სასახლეში ამირანსა, ღიდი რბევა წარემართა,
მის წინა, გზისა დამჭერსა, თვისი ჭირი დაემართა,
დასძახებთ: „მე თქვენს წინაშე, სისხლის აღება მემართა!“
საჭირბოროტოდ მტერზედა, ხმალი მარჯვედ აღემართა;

რა ყოველი ამოხოცეს, დაამგვანეს სრულად მკვდარსა,
მოტრიალდა ამირანი, ეუბნება ძმებს და სპასა:
„მმართვეს საქმე რამე მცირე, მუნ საქმნელი ამა სახლსა,“
შედის შიგან ძახილითა, დადის, ეძებს დევის დასა;

ღიდხანს ეძება, იპოვა ბნელ კუთხეს მოფარებული,
ფრჩხილსა იკვნეტდა, ძრწოლაავდა სახითა დაღონებული,
ამირან ახლო მიუდგა, წყნარად გულდაოკებული,
ქალი მის ყელსა მოეჭდო, შემკრთალი, გაოხებული,

ყმამან უთხრა: „დაგიფასებ, მაგ სიკეთეს, სპეტაკ გულსა,
შენგან ჩემთვის ქმნილსა საქმეს, დაუვინყარ სამსახურსა,
მაგრამ ერთსა კვადრებ ამბავს, სათქმელადაც ძალზედ რთულსა,
ვიცი ამით ვულალატებ, სიტყვასა და ჩემსა რჯულსა,

ჰაბურნ-ჰავურნთა ხელმწიფეს, ვის ვეკუთვნით თვისვე ყმათა,
ვემსახურებით კარზედა, ვართ მმართველნი მისვე სპათა,
ლაშქარი მისი ძლიერი, ჩვენ გვმორჩილობს სამვე ძმათა,
იმის მეტსა ვერვისა ვცნობთ, საბატონოდ, საქებრათა.

მეფეს ვუყვარვარ, ვაჩნივარ ვით პირველი შვილობილი,
ასული მისი კამარი, არის საქვეყნოდ ცნობილი,
ჩემი გული და სიცოცხლე მისად მიჩნს, მისთვის თმობილი,
ერთურთის გვაქვს მიჯნურობა, ვითა ლახვარი სობილი.“

ქალი რა უსმენს ნაამბობს, შესცქერის გაშტერებული,
შემოიბღავლებს მჯილსა სცემს, გაჰკვივის გახელებული:
„წყეულიმც იყავ ან გველოს მუდამჟამ შეჩვენებული,
არა იხარო, არა გხვდეს გზა მშვიდი, დამშვენებული!“

გაიგონებს ამირანი ქალის წყევლას, გულგამწყრალი,
აემღვრევა თვალში სისხლი, უსმენს წყნარად, ცრემლჩამდგარი,
ფიქრობს: ცოცხალს არ ვამსგავსო, ვაქციო ვით შუქგამქრალი.
ქალი ყვირის, კვლავაც ქენჯნის, კივილითა დამაშვრალი;

ყმამან უჯიკა, იშორა, მიაგდო იმავე კუთხესა,
ეტყვის: „დაგტოვებთ მხოლოდ შენ, ცოცხლად ამა სასახლესა,
მოვლენ ჯარად დევთ მეფესგან, ეტყვი რაც დაგიბარესა,
რომ ბევრი ვერ გადაურჩა, ჩვენის ჯანყით, სიცოცხლესა,

თან წაგიყვანენ სასახლეს, მათვე ადგილსამყოფელსა,
თავისუფალი იქნები, სრულიად ამა სოფელსა,
თვალში ეცემი მათ მეფეს, ავლა-სამეფოს მფლობელსა,
ალბად ეს ბედი უნდოდა, შენთვისვე, წუთისოფელსა.“

წამოვიდნენ, ოქრო-განძი, უხვად თანა წარიტანეს,
«დასხდნენ ძმები სამსჯავროზედ, თანაც ყველა დაიტანეს,
ვინც იმ ომში უღალატათ, სულ ხმალის ქვეშ მოატარნეს,
ვინც ღალატი არ უჩვენათ, ძმებურადა გაიყარნეს.»

მეორე დღესა გზაზედა, კვლავაც დაუხვდათ ჯარია,
ამირან ჰკითხავს მეთაურს: თუ რა საქმისად არია,
ის უპასუხებს: „შენ გეძებ, მაქვსო შენივე ჯავრია,
ჩემი ძმა, დევი კალაგუ, შენივე ხელით მკვდარია,

დილას მოვიდა, მაუნყე, სასახლეს გამოქცეული,
გვენია თავსა ზარიო, სახლ-კარი მთლად დაქცეული,
გიობრებია ძმისეულ, მიდამო ავლად ქცეული,
არას შეგარჩენ, დავძრულვარ თქვენს ხოცვად გადაქცეული...“

დასცეს ყიჟინა, ეკვეთნენ, ომი გამართეს ცხარია,
ამირან შეხვდა მეთაურს, პირისპირ გულმხურვალია,
ხმლითა დაჰკოდა, გახადა კაცთაგან შესაბრალია,
აქციეს ძმებმა სრულადა, მათი ლაშქარი მკვდარია.

შინისაკენ შემოიქცნენ, მოამთავრეს სრულად ომი,
იმღერიან სალალობოდ, რა მოხოცეს დევთა ტომი,
სურს ამირანს შეეყაროს თავის მზესა, ვითა ლომი,
გული უშუოთს მოუსვენრად, არის მისი ხილვის მდომი.

მოუახლოვდნენ მამულსა, რომ მოდგნენ ქალაქის თავსა,
არე დახვდათ ნაომარი, ირგვლივ ცეცხლის ალი სწვავსა,
დაემდულრათ ძმებსა გული, დაეტეხათ ჭირი თავსა,
მტერი მხარეს დასცემია, მოუოხრავს მუხთლად ავსა;

სასახლესა გაექანნენ, ნახეს დრო-ყოფა ჭირისა,
კაცთაგან გადარჩენილნი, ყველა ვალებით ტირისა,
შემოეხვივნენ მოსულებს, მოყვნენ უმწარეს ჩივილსა,
ძმებიცა ველარ ითმენენ, გულში გაჩენილ ტკივილსა.

უთხრეს: „დავიმხეთ, ჩავცვივდით, საუბედურო უამშია,
ერთად დევ-ქაჯთა ლაშქარი, გვესია ჩვენს სახლ-კარშია,
ვუძალიანდით, სულკალმას ედგა ჩვენ ჯარსა თავშია,
მოგვიკლეს თქვენი მამაცა, ვერ ვძლიეთ ავთა ჯანშია;

სამეფო კარსა დაეცნენ, დახოცეს მტრებმა ყოველი,
არ დაგიტოვეს ცოცხალი, ძმებსა არცერთი მშობელი,
მეფის ასულიც გაგვტაცეს, ავთ ხელმწიფისთვის მდომელი,
გვენია თავსა ღვთის რისხვა, საწუთრო დამამხობელი;

გმირნი ისმენენ, ნახავენ, იწყებენ მწარე ტირილსა,
ამირან გახელებული, შემადრწუნებლად ყვირისა,
მჯილს იცემს გამალებული, მოჰყვება ხოკვას პირისა,
ცრემლი იდინეს ცხარედა, დრო სწყევლეს სიმძიმისა.

«დედამ გვიბარა, საბრალომ: დევებს ნუ შეეყრებითა,
თუ შეეყრებით, შვილებო, ადვილ ნუ გაეყრებითა,»
ეტყოდათ დედა ბავშვებსა, თბილად და დარიგებითა,
სამივე მწარედ იხსენებს, მშობლებსა დანანებითა.

ქვეყნად გავიდნენ საძებნად, ხელმწიფისა ასულისა,
დიდხანს ეძებეს, ვერ ჰპოვეს, კვალი რამ დაკარგულისა,
დარდსა მიეცა ამირან, დაეტყო სევდა სულისა,
თქვეს ალბათ დაიპატრონა, ხელმან რამე ავსულისა.

დალის ძე კი მჭმუნვას ვერ სძლევს, კვლავაც უკლავს გულსა დარდი,
მოსთქვამს: „ვაი სითლა გპოვო, ვის მხარეში გადავარდი,
სადა გნახო, სად მოგწყვიტო, რომელ არეს ტურფა ვარდი?
ვერ დაგიცავ, ვერ მოვისწარ, ვერ ვიყავი შენთვის მარდი.“

ადგა ძმებსა დაუბარა, ნუ მომძებნით სადმე გზასა,
გავიჭრები სამუდამოდ, საძებნელად მზისა დარსა,
ვისიცა მჭირს სიყვარული, მარად ვისი ვნებაც მწვავსა,
რა ვიპოვი გავიხარებ, გავიქარვებ გულის დარდსა.

ბადრი, უსუპიც თან გაყვენ, წესად მცირე ამალითა,
აბჯარ ასხმულნი ლამაზად, წელს შემორტყმული ხმალითა,
სამივე ერთად, საამო სანახავები თვალითა,
განთქმულნი ვით უძლეველნი, გმირნი ქებულნი ძალითა.

გარდახდა ხანი, მიდიან, განვლეს გზა, მხარე ულევი,
იარეს, გადაიარეს მრავლადა წყალნი, მთა-ხევი,
იკითხეს ქვეყნად ყოველგან, დიაცის ბედი ურკვევი,
ვერსად ჰპოვეს კვალი რამე, კამარისა, შესამჩნევი.

«იქვე შევლენ სანადიროდ, ამირან და ძმანი მისნი,
მინდორს კვალი მოუკვლიეს, დანაჭლიკნი ეშმაკისნი,
მთას ირემი წამოუხტათ, ოქროს იყო რქანი მისნი,
უკუ მიჰყვენ, გაღირბინეს გზები უცხო ადგილისნი;

არ დამდგარან, ძმები ჟინით, მისდევოდნენ კვალსა მისსა,
არა ჰქონდათ მათ გულეებში, ადგილ რამე რიდსა, შიშსა,
მთებში ნახეს ციხე-კოშკი, ანაგები თლილი ქვისა,
მოუარეს გარემურგვლად, ვერ აკვლიეს კარსა მისსა;

სადაც რომ მზემ პირი მოჰკრა, ამირანმა მუხლი მგლისი,
ციხემ პირი იქ გაალო, იქ შეება კარი მისი,
მუნ ციხესა ქალაქ იყო, ნაშენები ხელით ღვთისი,
შევლეს, შიგან მოახსენეს სამძიმარი გმირი ყმისი;

კოშკში ლომი წოლილიყო, მომრევ არვინ იყო მისი,
იმის თავით რაში ება, ტორით მიწას თხრიდა ისი,
მარცხნივ რომ შუბი ეყუდა, წვერი ცასა ხევდა მისი,
მარჯვნივ ელო თავის ხმალი, პირი ჰქონდა აღმასისი,

ერთ კუთხეში ოქრო-ვერცხლი, ნაგროვები იმა ყმისი,
გვერდით ეჭდა, დასტიროდა ცრემლად შვილსა დედამისი,
თავით ერთი ქალი ეჭდა, ზღვას ერევა ცრემლი მისი,
თითებსა და თითებს შუა, წიგნი ჰქონდა ანდერძისი,

წაიკითხავს შიგ ეწერა: „მოყვარე ვარ სამთა ძმისა,
ცამცუმ მქვია, დისწული ვარ, დიდვეზირ სულკალმახისა,
სანამ ვიყავ მტერი ვმუსრე, არ შევჭამე ჯავრი სხვისა,
მოვკვდი, მხოლოდ ჯავრი გამყვა ერთი ღვევის, ბაცბაცისა;

ვინაც მოჰკლავს ბაცბაცანსა, ჩემი შუბი ალაღმისი,
ვინც ღედამამს დამიმარხავს, ჩემი კოშკი ალაღმისი,
ვინც მე მომივლის, დამმარხავს, ჩემი რაშიც ალაღმისი,»
ვინც სამეფოს უპატრონებს, ცოლიც, ტახტიც ალაღმისი.“

თურმე იმ დევსა ბაყბაყსა, ცამცუმის მხარე სდომია,
უბარებია: „თუ არ ხართ, ავად სიკვდილის მდომია,
ეგე სამეთო მდიდარი, ჩემთვისა მომინდომია,“
შეუკრავს ავსა ლაშქარი, მათკენ გზას გამოსდგომია.

ამირან თქვა: „ესე საქმე გვიჩნს იოლ თამაშივითა,
რა მივალთ, დევთა ამოვწყვეტთ, დღეს დაუბნელებთ თვალთ ვითა,
რაშიც და მისი ქონება, თან წარვითანოთ ნებვითა,
ცამცუმამაც ასე გვიბარა, მოვიქცეთ ანდერძივითა.“

ძმებმა უშალეს: „არ იყო, მქმნელი საქმისა მსგავსისა,
«ნუ ამირან ძმათა მზესა, ნურა გინდა ნურავისა,
გამოვიდეთ, გამოვხუროთ, საყდარი და კარი მისა,
თორემ გმირნი დაგვძრახავენ, მკვლარი გაუძარცვავთ სხვისა.»

წყნარად გამართეს თათბირი, ომი დათქვეს დევთან ცხარი,
შემოიერთეს რჩეული ქალაქისა მკვიდრი ჯარი,
შესაფერი პატივითაც გადუხადეს სამძიმარი,
მკვლარს მოუარეს დამარხეს, გამოხურეს კოშკის კარი.

ბევრი დრო იყო ამირანს, დიდ ომში შნო არ ეცადა,
სწყუროდა ბრძოლა ძლიერი, დევებთან შეყრა ეწადა,
რა გაიარნეს წინა ხვდათ, ბაყბაყიანიც ზე გზადა,
მათი ბუკისა გუგუნი, მძლავრად ისმოდა ზეცადა.

დევი დინჯად მოაბიჯებს, დედამინა შეიძრესა,
მისი ჯარი უამრავი, მოსდებია მინდორ-ველსა,
ხუთი უდგას სარდლეული, მის ლაშქარსა სათავესა,
მეთაურად თვითონ არის, შუა მხრიდან უძღვის სპებსა.

აქეთ-იქით ორი თავი, უდგას ცალკეულ ლაშქარსა,
ორვე ძლიერი სარდალი, უმშვენებენ ორთავ მხარსა,
უკან სამი ღროშოსანი, უმაგრებენ ზურგსა ჯარსა,
სამვე სარდლად წოდებულნი, ეკუთვნიან მისავ გვარსა.

შეეყარნენ ძმები ლაშქრით, დაუხვდნენ დევსა სპიანსა,
ამირანი წინ გამოვა, ჯარს უცქერს სარდლებიანსა,
იკითხავს მთავარსარდალსა, არა ჰგავს სათნოიანსა,
გადაუდგება ავთა თავს, უმზერის ბაყბაყიანსა;

ეტყვის: „მოვედი საკითხრად, ვისკენ მიგიძღვის გზა-კვალი,
ან თუ რა სადმე დაკარგე, ან ვისი გმართებს, რა ვალი?“
დევი მიუგებს თვალთჭვრეტით: „ჩემს გზაზე ვარ მიმავალი,
ერთ სამეფო სიმდიდრეზედ, დადგმული მაქვს მყარად თვალი;

ხელმწიფეს გეტყვი ცამცუმსა, სამეფო კარიც მისია,
თუცა თვით ცოცხალ აღარ არს, მის მხარეც ჩემად მიცნია,
შენ რილასთვისლა ირჯები, ჩემი გზა რას გიკითხნია?!
გზა მომეც, ჩემი ძალ-ლონე ვამჩნევ კარგად ვერ გიცვნიია!“

«ამირან დევი ბაყბაყი, ჩასაუბრობენ მტრულადა,
ხმალზე ხელი აქვს ამირანს, ცხარე ომი აქვს გულადა,»
კვლავ ეტყვის დევი: საქმესა ნუ გავიხდითო რთულადა,
ნუ გადაიქცევ შენს თავსა, სვე-ბედის დასამდურადა!

უსმენს ამირან, იცინებს, მოჰხედავს ძმებსა წამითა,
ძმებიც მაშინვე საბრძოლო ნიშანს აძლევენ თვალითა,
ერთს ეტყვის: „ცამცუმის მხარეს, ხელთ არ ჩავიგდებთ ძალითა,“
ბუკსა დაჰკრავენ გმირები, აფრენენ ალმებს მალლითა;

ბადრი, უსუპი მტრის სპათა, აქეთ-იქიდან უტევენ,
ღევების ჯარის თავები, ორივე სულს განუტევენ,
მის რაზმებს ალყას ავლებენ, გმირნი ცხვრებს მგლებსა უსევენ,
დალის ძე შუას მიეჭრა, ბაყბაყსა ლაშქარს უქცევენ;

«ამირან, დევი შეიბნენ, მინდორი ნახეს ტრიალი,
პირისპირ შეხვდნენ ხმალდახმალ, მიწას გაჰქონდა გრიალი,
ამირანმა დევი დასცა, არ გაახარა ტიალი,
დასცა და მხარიც მოსტეხა, დაანყებინა ღრიალი.»

ხმალი ყელსა დააბჯინა, თქვი ბოლო სიტყვა კრულიო,
მაგის მეტს ველარას იზამ, ჰა შენი აღსასრულიო,
დევი შეშინდა მიუგებს: დღე დამანე რთულიო,
სთხოვა: მაკმარე რაც მიყავ, რაცა მაქვს დამართულიო;

«ეტყვის: „ნუ მომკლავ დალის ძევ, ხელი გაფიცო ხმლიანი,
მანდილი დედაშენისა, თაკლავი ოქროიანი,
ზღვას გაღმა იმ ქალს გასწავლი, სახელად კამარ ჰქვიანი,
საკამაროსა კაბასა, შვიდი დღე უნდა მზიანი,

შვიდკვირეული საპონი, შვიდმეტი კოკა წყლიანი,
წასვლა ადვილი იქნება, მოსვლა გახდება გვიანი,
მოყვარული ხარ ომისა, გზა იქ გექნება მტრიანი,
თან შიკრიკს გამოგაყოლებ, ვაჟი არ ღალატინი;»

ვიცი მის გამო სამეფო, დაგდებული გაქვს მზიანი,
შიკრიკი ზღვამდის მოგყვება, მას იქით მთანი კლდიანი,
მოსჩანან კლდენი ცათამდის, ზე აზიდულნი ქვიანნი,
ზედა დგას ციხე-ქალაქი, მტკიცეა გალავნიანი;

ის არის ქაჯთა სამეფო, თვით მეფე უზით გრძნეული,
შენი კამარიც იქა ჰყავთ, იმ მაღალ კოშკში მწყვდეული,
კოშკამდე ჯარით ვერ მიხვალ, გზა ვინროა და ხვეული,
გნახავენ, ომს დაგიწყებენ, ბრძოლა მოგიწევს წყეული.

თუ ქაჯებს ომსა მოუგებ, ვაჟი გახდები სვიანი,
მიხვალ საცოლეს დაიხსნი, არც ახლა არის გვიანი,
თუ არ მიუსწრებ გახდება, შენი კამარი ქმრიანი,
ქაჯთა ხელმწიფე მის წულსა, ცოლად აკუთვნებს ჭკვიანი.“

რა მოუსმინა დალის ძემ, უნდოდა ცოცხლად გაშვება,
ეტყვიან: „არ გეკადრება, მსგავსი შეცდომის დაშვება,
იცი მათი ხასიათი, დევი ჩვენ არ მოგვეშვება,
შემოიკრიბავს ავ-ქაჯებს, არ გვეღირსება რამ შვება!“

ბევრი ურჩია ორმა ძმამ: „ნუ რისხავ ღვთისა შვილებსა!“
ბადრი უსუპიმ, ამირან კვლავ ბევრი გააფრთხილესა,
მსგავსი ამბები მოუყვნენ, გმირი მთლად გაანზილესა,
ამირან ბაყბაყიანის მოკვლასა დააპირებსა;

დევი ეტყვის: „მომიხოცეთ, სპა ორვე გვერდსა მდგომია,
ორივე ჩემსა სარდალსა, სიცოცხლე თვალთ ჩაქრომია,
ის ორი თავი ხო მომჭერ, ჩემიცა დამითმობია,
სამვე თავკაცთა სიცოცხლის მოსპობა მოგინდომია;

რადგან შენსას არ დაიშლი, ამოგვწყვეტ შენივ ხელითა,
ერთსაც შეგთხოვ სიკვდილის წინ, სავედრებელსა ენითა,
რა ჩვენ ყველასა დაგვხოცავ, განაჩენითა ძნელითა,
წინ მოდგებიან ჩემ თავთან, ყმა დროშოსანნი ნებიითა,

სამნი არიან ჭაბუკნი, უწვერო მხედაროსანნი,
ჯერ კარგად გამოუცდელნი, ომშია სასწვართოსანი,
მათ სიღიადეს ერთ დროსაც, ქებად იმღერენ მგოსანნი,
ჯარსა უდგანან მცირესა, ჩემს უკან ვით დროშოსანნი,

სამივეს სამსა ალამსა, მშვენიან სამნი ჭიანი,
წითელი თეთრი და შავი მებრძოლნი, სახელიანნი,
მათა ნუ დაჰხოც, ამირან, იქნები სვე მადლიანი,
ნუ დაღვრი ყმათა ნორჩ სისხლსა, ჰქმენ საქმე მონყალიანი!“

ასრულა თხოვნა ბაყბაყმა, მწარე დრო დააწიესა,
მის მონინავე ლაშქარი, სრულიად ამონყვიტესა,
უკანით მდგომნი დევ-ჯარნი, სვლით მიჰყვებიან წინებსა,
მოვიდნენ ის დროშოსანნიც, წაღმა წარუდგნენ გმირებსა.

ბადრი უსუპი ეტყვიან: „ისმინე ეს რჩევაც ჩვენი,
ამირან არ უნდა იყო, მაგათი ცოცხლად დამრჩენი,
არ არიან ეგ ჭიები, სასიკეთოდ გამომჩენი,
ბაყბაყი მოკალ, მათაცა ვარგუნოდ ეს განაჩენი.“

«ამირან უთხრა: „რას ამბობთ, მაგან რა უნდა მიყოსო?
დევმა რა მიქნა მოთავემ, ჭიამ რა უნდა მიყოსო?
იტყვიან: „ჭამამ რა მიყო, ლოკვამ რა უნდა მიყოსო,»
იმ დევის თხოვნას ვასრულებ, სამვე ცოცხალი იყოსო!

არც იმა ბაყბაყიანის მოკვლა მინდოდა ჩემითა,
მოვკალი ისე მოვიქეც, ვით იყო თქვენი ნებითა,
მათ კი ცოცხალსა დავტოვებ, გაუშვებ თვისა გზებითა,
ან ისე ვიქმნი საქმესა, მესურვებოდეს მე ვითა.“

ძმებმა უწყინეს, მიუგეს: ვითაც გსურს ისე ჰქენიო,
ოლონდ დაიწვე სიძნელეს, ჩვენ არ ვართ დამხმარენიო,
შიკრიკსა უთხრეს, გაგვიძეხ, გვითხარ სავალი ჩვენიო,
აჩქარდი, გზანი გვასწავლე იმ ზღვამდის გასავლენიო.

გაუძღვა წინა შიკრიკი, ორი დღე-ღამე ატარა,
სხვადასხვა გზებით სამივე, იგივე მხარეს ატარა,
როდესაც ძმები ორჯერვე ერთ გზაზე გამოატარა,
აულო ეჭვი უსუპმა, არე ერთმანეთს ადარა.

უსუპი ეტყვის ამირანს: „შიკრიკის მახე ვიცანი,
«ვერ გაგივია ამირან, არ გამარჯვების ნიშანი?!“
მერე შიკრიკსაც უტია: „თუ არ ხარ თავის მისანი,»
გზანი სწორედა გაიხვენ, მისადგომელნი ზღვისანი!

იგივე მხარით გვატარებ, შენი ლალატიც ის არი,
«მესამედ იქვე მოვედით, გუშინ რომ ვსტყორცნე ისარი,
მოგვატყუებ და იცოდე, შენი დამსჯელი ვინც არი,
ავილო, ისე გაგთალო, ვით საკიდობნე ფიცარი!..»

ამირან უცქერს ბრაზითა, თვალი დაუდგამს ცხარედა,
ეტყვის: გაგიხდი მაგ მიწას, სადაც ხარ, შავ სამარედა!
შიკრიკსა გული უსკდება, უსიტყვოდ დგას, მდუმარედა,
შიშითა გზას გაუყვება, ოფლსა ინურვის მწარედა.

დღენი განვლეს, მიეახლნენ, ქაჯთა სამეფო მიწასა,
დინჯად გასცქერის ამირან, სანაპიროსა ზღვისასა,
თვალწინ უდგება ღელვითა, სახენი კამარისასა,
ზღვას ერთვის მისი გონება, ლანდი აქ დიაცისასა.

დასხდნენ, თათბირი დაიწყეს, ბრძოლად მომდევნო დღისთვისა,
ამირან ეტყვიო: „გვმართებსო, ბჭობა ამა გეგმისთვისა,
ზღვის იქით მართო გადავალ, მოსატაცებლად მისთვისა,
ზღვის აქეთ ძმებსა დაგტიებთ, ჩასათერებულთა მტრისთვისა,

გამორჩეული მებრძოლნიო, გავცურავ კარპაჭებითა¹,
მივალ, ციხესა ვუმსტოვრებ², არეს მოუკვლევ ჩემითა,
ჩემი მზის კიაფს შევიტყობ, გულსა მიწვავდეს მე ვითა,
გამოვაპარებ, ვიტაცებ, ვაგელვებ რაშა ცხენითა.

რა ფეხდაფეხ მომედევნონ, ლაშქართა ზღვას იქითა,
თქვენც იცით, რომ არ ეგების, წალმა შეყრა მცირე სპითა,
რომ პირისპირ ასჯერ გვჭარბობს, ქაჯთა ჯარი სიმრავლითა,
მსწრაფლად ნაპირს მოვექცევი, კამართა, მოვალ ზღვითა;

გამოვალ, გამოვიტყუებ, ავ-ქაჯთა უზღვაუ ჯარებსა,
მათი ხელმწიფე ლაშქარსა, ჩემს კვალზედ გაატარებსა,
მოექცევიან მახესა, სარეგვავს³ დასადარებსა,
თქვენც სათარიდან შეუტევთ, მტერი ვერ გაიხარებსა.“

---

1. კარპაჭი – ერთგვარი მცირე ნავი (სულხან საბა).

2. ვუმსტოვრებ – დავზვერავ.

3. სარეგვავი – მახე ერთგვარი (სულხან საბა).

ძმებმა უწონეს თათბირი, ქებანი უთხრეს წყლიანი, შემოუკრიბეს მებრძოლნი, ამირანს სანდომიანი, სალამო დადგა გრძნეული, მდუმარე, არა ხმიანი, ბრძოლა უსურვეს ერთურთსა გმირებმა ომახიანი.

«ამირან და ძმანი მისნი სამნივ ისხდნენ ზღვისა პირსა, ამირანი ხმალს ლესავდა, ძმანი მისნი შუბის პირსა,» მათვე ჯარი ბევრის-ბევრით¹, მოდგომიან განაპირსა, ომი უდევთ გმირებს გულში, არ უხსნიდათ დანა პირსა.

წყალსა შევიდა დალის ძე, წყნარად გაუყვა ღამითა, შუაგულ ზღვიდან გამოჩნდა, ქაჯების ციხე თვალითა, შემდგარი აკრა²-კლდეზედა, ნახატსა ჰგავდა ყალბითა, ღრუბლებს აჭრილი, თითქოსდა ცას ჰკიდიოთ რამითა.

რა ციხე-ქალაქს მიადგა, ჯაჯვ-აბჯარ დამალულითა, ტანსა ოქსინო³ ემოსა, მდიდრულად, ოქრო რთულითა, შველო ქალაქი იოლად, გზა შესაღწევი რთულითა, ვერა შეატყვეს, რომ მათი მომტერე იყო გულითა.

ამირან შიგან ქალაქსა, მოვლო ყოველი მხარია, იპოვა მონამსახური, გაუბა საუბარია, შეჰპირდა: ოქრო, საუნჯე, პატიოსანი თვალია, ასწავლებინა, მოქრთამვით, კოშკისა ყველა კარია.

---

1. ბევრის-ბევრი – 100 000 (სულხან საბა).
2. აკრა – კლდევანი ზღვის პირი (სულხან საბა).
3. ოქსინო – ოქრო ქსოვილი (სულხან საბა).

მუნ სასახლესა შეევა, გულითა მით მამაცისა,
შეიტყო ადგილ-სამყოფი, ნატაცი იმ დიაცისა,
მწყვდეულად მყოფი კოშკშია, თვალთუნახავად კაცისა,
ავ-ქაჯთა მიერ ჰყრობილი, ვარსკვლავად ვით დია ცისა.

მონამ უჩვენა იღუმალ, სადაცა ტყვე კამარია,
კარს ედგა ექვსი გუშაგნი, მხნენი და ტანმალალია,
ამირან მცველთა უტია, ყველა გახადა მკვდარია,
მძლავრად შეხეთქნა ერთურთსა, წიხლითა ლენა კარია,

შეიჭრა, ოთახს იხილა, მტირალი მეფის ასული,
იცნო და გულსა ჩაიკრა: ან იქნებო დასული!
კამარი ეტყვის: „ვიყავი, მკვდართა სახამდის დასული,“
ყელსა ეხვევა, უშფოთავთ, ორივეს გული და სული;

რა წასვლას დააპირებენ, კარებში გამოსვლისასა,
კამარი ამბობს: „მოვნახავ, კაბასა მოახლისასა,
ჩავიცვამ, თავს დავიბურავ, გასვლისას სასახლისასა,
არა გვამჩნიონ, არ გვიცნოს იმ ავმა თვალმა მტრისასა,“

გარე გავიდნენ ქალაქსა, თან გაიყოლა მხლებელი,
ამირან ეტყვის: შენ იყავ, ამ საქმის მომგვარებელი,
დიდი დამხმარე, ჭკვიანი, ჩემთვის დიდი მარგებელი,
უბოძა აუარება, განძი ფასდაუღებელი;

კოშკში კი ვინმე მსახურნი, ჭურჭლისა დამტარებელნი,
წაადგნენ, ნახეს ნაქნარნი მცველებზე დაუნდობელნი,
ლენეს ჭურჭელი, იტაცეს სახეზე, მოთქმითა, ხელნი,
მორთეს კივილი, შეყარეს სასახლის მცველნი ყოველნი;

ყვირილითვე გაემართნენ, ცაში აჭრილ კოშკის წვერსა,
ყველას ახსენეს ამბავი, მეფეს თუ სამეფო წვერსა,
ქაჯთ ხელმწიფე სიმწრისაგან, დგას, იგლეჯავს ცხარედ წვერსა,
ბრძანებს: „მწარედ გადაუხდი, ჩემზედ ამის დამაწვესა!“

ამირან მოჰქრის ზღვისაკენ, მოაფრენს რაშსა ქებულსა,
შორიდან ამჩნევს მტრის ჯარსა, მომდევარს, გამეხებულსა,
კამარსა უმზერს დალის ძე, შეამჩნევს აღელვებულსა,
მიმართავს ენა ტკბილადა, ღიმილით გახუმრებულსა:

«ვაი იმ ცხენის ზედასო, რაზეც კამარი ჯდებაო,
ქვეშია, ფეხის ფლოქვებზედ ნალები დაუცვდებაო,
ზეშია, ასალ საგებზე, სულ ტყავი გადასძვრებაო,
მაგრამა მაინც გადიფრენს, ჩვენს მხარეს დაადგებაო.»

კამარ პასუხობს მწუხარედ: „მალე გავიდეთ მხარესა,
თორემ მღევნი და ავქაჯნი ცხენს შესხდებიან ჩქარესა,
მალევე მოგწვევიან, ომს გაგინევენ ცხარესა,
დაგვხოცენ ან შეგვიპყრობენ, ცეცხლით დაგწვავენ თვალებსა.“

ამირან ეტყვის მშვიდადა: „გზასა გავივლით რბენითა,
თუცა სიძნელეც შეგვხვდება, აღუწერელი ენითა,
ვანანებ მაინც მწარედა, ამოვწყვეტ ჩემი ხელითა;
არა ვართ ჭალის კურდღლები, რომ დაგვიჭირონ მწვერითა,

არცა ვარ ტყისა ხობობი, მომინადირონ ძალითა,
მოვლენ და მეც აქ დავხვდები, ამ ჩემი გორდა ხმალითა,
უსუპითა და ბადრითა, მესამით ამირანითა,»
ნახავ, რომ ქაჯთა ლაშქართა, დღეს დავუბნელებთ თვალითა!“

გამოვიდა კამარითა, ზღვას აქეთა გამოცურა,
აბჯარი კარგად მოირგო, მუზარადი დაიხურა,
ამოვარდა ქარიშხალი, არე უცხოლ დაიბურა,
ამირან თქვა გაოცებით: „ცაყ გვრისხავსო ზეცით თუ რა?“

კამარი ეტყვის: „ისმინე, ნათქვამი ჩემი რჩევითა,
როს ავსულებთან იბრძოლებთ, ხანგრძლივსა ომს მორჩებითა,
თუკი იმარჯვებ მათზედა, დასცემდეთ თქვენივ ხელითა,
გიჩვენებ ქაჯთა ხელმწიფეს, მათ ძეთაც ნებით ჩემითა,“

კვლავ რქუა: „ოდეს მტერზედა, შეიქმნა გამარჯვებული,
ჩემთან მოხვიდე, შენთვისვე ვიქნები მარად რგებული,
ხმალს ნუ ჩააგებ ქარქაშსა, მოდი ხმალამოლებული,
ნეტარ გიხილავ, ჩემსავე რჩეულად, გახარებული.“

მოვიდნენ ქაჯთა ჯარებიც, ნაპირს მოადგნენ უხვადა,
პირველ რაზმებსა დალის ძე, მარტო დაუხვდა მუხთლადა,
მასთან შეყრა მონინავეთ, სანანებლად გაუხადა,
ზღვის გადმოლახვა მომდევრებს, მწარედა გადაუხადა;

მოადგა მათი ხელმწიფეც, უამრავი ლაშქართა,
გაივსო მთელი ზღვის გული, მათი ნავებით ჩქართა,
სტოლებით¹ მოდგნენ ნაპირსა, ჯარი ჩანდა უშქართა²,
ამირანი ნიშანს აძლევს, მტერსა უცქერს მუქართა,

ანაზლად ცხენი მოსხლიტეს, დალის ძემ ზურგი აჩვენა,
უკუ იქცია სპამ პირი, ტყე-მთებისაკენ აჭენა,
ეს იხილეს ავქაჯებმა, დასტყობოდათ გულსა ლხენა,
მტერი გარბისო ბრძოლიდან, დაუნყეს უკან გადევნა;

რა შეიტყუეს რაზმები, ძმებს ყიჟინა დაუცია,
ბადრიმ, უსუპიმ, ამირან სპა ერთიანად უსია,
მომწყვდეულ ჯარებს სამივემ, ყოველი მხრიდან უტია,
ალყის შემორტყმას, ქაჯთათვის, დიდი თავზარი უცია.

«მდევთა, ავსულთა თავზედა, სულ ქვა და ლოდი ცვიოდა,
იმათ ნაომარ ადგილზე, მიწა და მყარი ხვიოდა,»
ყოველი მხრიდან ძლიერი, ბუკი და ნობა ჰკიოდა,
ხვეიდან ნაღვარ ჩანჩქერად, ქაჯების სისხლი დიოდა.

---

1. სტოლებით – დიდი საბრძოლო ხომალდები (სულხან საბა).
2. უშქარი – მილიონი ძვ. ქართულად (სულხან საბა).

ძმებმა ერთად მტრის ლაშქარი, დახოცეს, არ დაინდესა,
გაქცეულნი მათი სპიდან, შეეხიზნენ ველსა-ტყესა,
მისდიეს და დარჩენილნი ყველა ცოცხლად შეიპყრესა,
ჯარი სრულად ამონყვიტეს, ცათა ღმერთი შერისხესა.

გასრულდა ბრძოლა არესა, შავად არმური სდიოდა,
შორიდან, ველზედ ლაქადა, ძონისფერივით ღვიოდა,
ნაომარ-ნაოხარალზე, ნადირ-ფრინველი დიოდა,
დახოცილთ თითქოს ვით დედა, ზედ ქარი მწარედ ჰკიოდა!

ყოველი ღვთისა ნებითვე, დანაბად-განაჩენია,
ამბობენ: მათი სვე-ბედიც, უფლისა განაჩენია,
ბევრი მოყვარე დაკარგეს, ბრძოლის ველს დანარჩენია,
თვით ძმები ბადრიც, უსუპიც, სიკვდილს ძლივს გადარჩენია.

მზე ჩაენურა, კამარას იასამნისფრად ჰფინავდა,
სხივების ბოლო კიაფი, უჩვეულოდა ბრწყინავდა,
მთის ხევებიდან მძვინვარედ, ქარი დროდადრო გმინავდა,
მიყურებულა გარემოც, თითქო დამაშვრალს სძინავდა.

კამარი მისსა მიჯნურსა, ხმლით მომავალსა ხედავდა,
ყმას მკლავსა წყლული ემჩნოდა, ნეკიდან სისხლი წვეთავდა,
ხედავდა ხმალშიშველითა, დიაცი კრთოდა, ღელავდა,
ქარი უშლიდა თმა გრძელსა, გული მხურვალედ ფეთქავდა;

გაეგება სიხარულით, ჩაეხუტა თვისსა გმირსა,
მკერდში იკრეს ერთმანეთი, უკოცნიან ბაგეთ, პირსა,
ქალი მკლავებს შემოაჭდობს, თავჩარგული ჩუმად ტირსა,
ამბობს: „ნეთუ სანუთრომან, მოგვაშორვა მწარე ჭირსა.“

მონახა ბადრი, უსუპი, გადაეხვია ძმურადა,
პყრობილი ქაჯთ მოთავენი, წინ ჩაიმწკრივა სრულადა,
გვერდსა დაისვა კამარი, შესცქერის ტყვეებს მტრულადა,
ეტყვის: „მაჩვენე ქაჯთ მეფე, ყოფა ვანო რთულადა.“

კამარი ტყვეთა უთითებს, მეფეს სცნობს ერთი ნახვითა,
ამირანს ეტყვის: მიცნია მთავარი მტერი სახითა,
მეფე გაუგებს, შესძახებს, მწარედა სიტყვა მკვახითა:
„წყეულიმც იყავ ჩაუგდე, მტერს ჩემი თავი ძალითა!!“

«შეხედეთ ბრიყვსა ქალასა, ეს ვინ არჩია მამასა,
დაგვიმხო მთელი სამეფო, სვეც ანაცვალა ამასა,
რისთვის გაგზარდა დედამა, რისთვის გეტყოდა ნანასა?
რად განოვებდა ძუძუსა, გირწევდა აკავანასა!“

კამარი ეტყვის პასუხად: „რა ენით ჰქალებ ამასა?
არცა ვარ თქვენი გაზრდილი, არცა მეტყოდით ნანასა,
მიტაცეთ, იავრად მყავით, ძალით მაშორეთ მამასა,
დამსვამდით გაჯიუტებულს, მალირებოდით დანასა!“

რა წამს მოუსმენს დალის ძე ყოველსა, კამარის თქმულსა,
ემღვრევა გული ბრაზისგან, სახით გავს განზილებულსა,
დასძახებს: „გამოვასწორებ, საქმესა გაძნელებულსა!“
დახოცავს: მეფეს, ორვე ძით, მის ყველა წარჩინებულსა.

შევლენ ციხეს ქაჯებისას, დაანვევენ ყოფას რთულსა,
წამოიღებენ სრულადა, ავლას მორთულ-მოკაზმულსა,
წამოვლენ, წამოიყვანენ ლხენითა მეფის ასულსა,
მოიგონებენ გზაშია ავ დროსა, აწ გარდასულსა;

მოდის ამირან ჯარითა, მთა-ბარსა გადმოიარებს,
მოდგება მხარეს, იხილავს, ლაშქარი ველსა ტრიალებს,
სპა მრავლად შლილი არესა, მღერის და მედგრად გრიალებს,
სათავეს მშვენის სარდლობა, დროშა-ალამი ფრიალებს;

ძმები იცნობენ მეთაურთ, მყისვე სამთა დროშოსანთა,
ცოცხლად გდებულთა ჭიათა, ბაყბაყდევის ნათესავთა.
უგროვებით მრავლად, ლაშქარი ყმა ცხენოსანთა,
გველეშაპს მსგავსნი მოიქცნენ, ალმითა კვლა გველოსანთა.

თვალს უცემს ჯარსა დალის ძე, ომი სურს მათთან ცხარია,
იძახის: ჩვენსა შემბმელსა, არსადა გაუხარია,
ძმებს ეტყვის: სხვა გზა სხვა ღონე, აქ მეტი არცა არია,
შავი მე, თეთრ-წითელი თქვენ, ერთად დავრანზმოთ ჯარია.

მიუგეს ბადრიმ, უსუპმა: „აღარ გვსურს ომი წყეული,
დავაგდეთ ჩვენი მამული, ჩვენს უპატრონოდ ქცეული,
მაგათ დავზავდეთ, ვუგზავნოთ, სიმდიდრე ძვირი რჩეული,
დაგვთანხმდებიან, არვის სურს კერა გაუხდეთ ქცეული;

ამირან ამბობს: „ამაოდ ჰქადაგებთ ცრუსა მცნებასა,
თუ არ დავხოცავთ მაგათა, როგორღა ვიგრძნობთ შვებასა?!
აროდეს მოგვცემს ეგ მტერი, იცოდეთ, მოსვენებასა,
ბრძოლა ვაჩვენოთ ჯობია, მოჰყევით ჩემსა ნებასა.“

უსუპი ეტყვის ბრაზითა, შეჰკადრებს მწარედა ენით:
„შენი საცოლის გულისთვის, სულ ძმები დავიღალენით,
დავტოვეთ ავად სამეფო, უკანაც დაგედევნენით,
მაგ სიჯიუტის წყალობით, ველარა გავიხარენით!..

ეგენი მაშინ მოგვეკლა, ვითარცა დაგიბარეა,
გზას გავივლიდით დღეს მშვიდად, წყნარი გხვდებოდა არეა,
გირჩიეთ, არა გვისმინე, დიაცებრ შეინწყნარეა,
შენ გაიფუჭე საქმენი, შენითვე მოაგვარეა!“

«ამირანს გული მოუვა: „გვერდში რა გველი მგდებია!
უსუპო, ჩემი სიმუხთლე, სულ მუდამ გულში გდებია,
ტვინი სადები თავშია, ჩაბალახშია გდებია,»
არ მინდა, შენ ნუ მიშველი, წადი გაიხვენი¹ გზებია!

---

1. გაიხვენ – გაიკვალე, გაიხსენ

ბადრს ეტყვის: „ორნი შევებათ, სხვა ჩვენთვის ან ზედმეტია,
ჩვენი რაზმები მტერზედა, ჯარად ისედაც მეთია,
სწრაფად შეუტევთ, დავარბევთ, თავზედა დავსცეთ რეთია,
მაგ ჭია-გველთა წინილი, ჩვენივე გასაწყვეტია.“

მიუგებს ბადრი ამირანს, ვით უსუპი უართა,
„გირჩევის ეგე საქმენი, რომ მოაგვარო ზავითა,
სჯობს სასახლისკენ ვიჩქაროთ, აუტკივარი თავითა,
ქვეყნად ვერ დალევ ავგველთა, რომც დაიშრიტო ჯანითა,

უჩვენოდ ვერას გახდები, ვერცა სძლევ შენი ძალითა,
გვიჯერე, უკან მოგვეყვი შენს ძმებსა, ჩვენი კვალითა...“
ამირან ბადრის უწყრება: „ნუ მენახვები თვალითა!
მაშ ამბობ ვერას გავხდები, უშნო ვარ ჩემი ხმალითა?!..

«მაშინ სად იყავ შავ ბადრო, როს ჩემი ხმალი წრთებოდა,
ცა ჭექდა, არე გრგვინავდა, ნანატრი ჟამი დგებოდა,
მინა შუაზედ სკდებოდა, სამჭედლო ექანებოდა,
მჭედლები მემჭედურები, ერთმანეთს ეფარებოდა,

არა ყოფილხარ ძმავე ბადრო, ფერი აქათი გქონია,
დაჯე და ჰკერე ტყავები, სხვა ხელი არა გქონია,»
მარტოც გავხდები ომადა, ვეყოფი, შენ რა გკონია?
უთქვენოდ წყეულ მტერთანა, მრავალი ბრძოლა მქონია.“

დატოვეს ძმებმა ამირან, გამოემართნენ მღუმარედ,
მოჰყავთ კამარიც, ღიაცი, ჭმუნვარედა ზის, მღულარედ,
ძმებს ეტყვის: „მართო შეუტევეს ამირან ძალად მქუხარედ,
ვერა სძლევს, გულიც ცუდს მიცნობს,“ ამბობს თვალცრემლით, მწუხარედ.

ძმები კამარს ამშვიდებენ, წყლიანად, სიტყვა თბილითა:
„ხვალევე მივალთ, ვუშველით, გავქუსლავთ სისხამ დილითა,
შემოვირიგებთ როგორმე, მივმართავთ ენა თბილითა;“
ღიაციც გულს დაიმშვიდებს, კარავს მიწვება ძილითა.

ძრწის მძინარი ძრწუნვად ქმნილი, თან სწყრებოდა მოძულვითა,
ძილსა შიგან, ძონეულსა ძიძგნის ძაძას მოძუძგვითა,
ძლივს თვალთ ახელს, გაიღვიძებს, ძმებს მოძებნის იმ ღამითა,
ჰპოვებს კარავს, გააღვიძებს, ჯდება მათ წინ მოლუშვითა.

ძმები უცქერენ კამარსა, სახითა გაკვირვებითა,
ღიაცი ეტყვიტ: „ვევლინე, ამ ქვეყნად მწარე ხვედრითა,
სიზმრადა ვნახე ზმანება, სახითა საკვირველითა,
მე აწ გიამბობთ, თქვენ გმართებთ საქმის ქმნა, დაფიქრებითა...

ვიხილვე ცხადად მთა-ბარი, ქვემორე, მინდვრით ტრიალი,
ზე იდგა სამი ურჩხული, გველემუშავით ტიალი,
წითელი, თეთრი და შავი, გაჰქონდათ ორომტრიალი,
ცეცხლებსა ჰყრიდნენ პირიდან, იდგა იმათი ხრიალი;

გამოჩნდა იქვე ამირან, ეულად, მოკლე ხმლიანი,
უტია სამვეს ჯიქურად, ომი დაუნყო ხმიანი,
ებრძოდა მედგრად გველეშაპთ, გმირულად, ომახიანი
თეთრიც მოკლა და წითელიც, თვალთ დაუბნელა დღიანი.

შეება შავსა ურჩხულსა, დაღლილი ძალად მაშვრალი,
ვერ იგერია, ვერ ურტყა, სრული ძალითა მას ხმალი,
შავმა აიღო ჩაყლაპა, ვიხილე ვითა მართალი,
აღარ ემჩნოდა ამირანს სიცოცხლის რამე მარცვალი;

რა ჩაინთქა გმირი ავმა, შავი ზღვისკენ გაემართა,
იმღეროდა, თან ალამიც, გამარჯვების აღემართა,
ის-ის იყო დიდი ამბით, ლხინი უნდა გაემართა,
უცაბედად გულ-მუცელის მწარე გვრემა დაემართა;

იკლაკნებოდა, კიოდა, ტკივილი არ ასვენებდა,
მივიდა მყისვე დედასთან, შესჩივლა რაც ახელებდა:
„მირჩიე, ჩემსა სიმწარეს რა ხელი გაანელებდა?
მსგავსად, ტკივილი ჩემ თავსა არასდროს არ მაჩვენებდა.“

დღდა მიუგებს მწუხარედ: „რატომ ხარ ასეთ დღეშია?
ჯერ არ მინახავს ჩემი ძე, ამგვარად, სიბეჩეშია,
შიშის ზარს სცემდი ავადა, ახლა რას შემომხვნიშა?!
თუ ვინმე ჩანთქე, მის გამო, ჩავარდი განსაცდელშია?!“

ქარცეცხლი ამბობს: „ძე იყო, ოქროს წვერ-უღვაშ, თმიანი,
ხმალსა ხმარობდა მოკლესა, სატევარ-გორდაიანი,
ბაყბაყი იმან მოგვიკლა, ებრძოდა ორთა ძმიანი,
ჩვენცა შეგვება, გვითა, ყმა ჩანდა სახელიანი.“

რა მოუსმინა დედამა, თავსა დაეცა ზარია,
„ამირანია, დალის ძე, მონახე რკინის სარია,
უშველებელსა სარ-ძელსა, შემოახვიე ტანია,
შიგან დაამტვრევ, სხვაგვარად შენი ხსნა არსით არია.“

ესა სიზმრად რაც ვნახე, უბედურების ნიშანი,
ამირანს შველა სჭირდება, მისი ხიფათი ვიცანი,
თუ არ უშველით დავლუპავთ, ესა მაქვს გულის მისანი.
ზმანება ცხადად ხილული და სახოვნება მისანი.“

მოუსმენენ ძმები კამარს, მაშინვე აიშლებიან,
იმავე ღამესვე ლაშქრითურთ, შარაზე გაიშლებიან,
მთვარე უნათებთ შუქით გზას, მწყობრით არ დაიშლებიან,
ამბობენ ძმის გამწირველნი, შესაფრად დაიშჯებიან.

ცოტა გზაც განვლეს, სიბნელე რიჟრაჟის ფერმა შეცვალა,
ლაშქარმა ნაცნობ არეში შევლო ადგილი შეკვალა,
ბუნების სახის სიტურფე, ველად სურათმა შებღალა,
მისი ნახვითა ყოველი, შეუცნობელად შემკრთალა;

ველი დახვდათ ნაომარი, საესე მოხოცილ ჯართა,
მონახეს ყველგან დაჭრილნი, მწარედ ნაკოდნი ხმალითა,
იცნეს სპა ამირანისა, მებრძოლნი ცოცხალ-მკვდარ ვითა,
უნამლეს, ჰკითხეს: „თუ ვპოვებთ, ჩვენს ძმასო, რომელ კვალითა?“

მათაც მიუგეს ყოველი, ნანახი მათი თვალითა,
ამირან მტერსა შებმია, შეუტევია ჯართა,
სამიდან ორი სარდალი, უწყვიტავს თვისივ ლაშქრითა,
მესამეს დაუძლევია, ხელთა უგდიათ ძალითა.

მისდიეს მყისვე მღევრებად, თავ-ბედს სწყევლიდნენ მგმობელნი,
თქვეს: ყოფილანო წყეულნი, ამირანისა მპყრობელნი,
დღედადამ სდიეს ჯიქურად, შეიქმნენ დაუდგომელნი,
დილაადრიან შენიშნეს მტრის სპანი შორით მდგომელნი.

ძმებმა, ბადრიმ და უსუპიმ, მცირე თათბირი გამართეს,
ემზადებიან ომისთვის, საბრძოლო დროშა აღმართეს,
ორივემ მათი ჯარები სხვადასხვა მხრიდან წამართეს,
რისხვასა ჰგავდა ღვთისასა, რაცა მათ ავთა დამართეს.

ორივეს ტყვე ამირანი, სპის თავში ეგულეობდა,
ბადრი გაიჭრა, უსუპი მას როგორც ეუბნებოდა,
გეგმის მიხედვით, მტრის ლაშქარს, წინიდან დაუდგებოდა,
ყველაზე მარდი ძმებშია, სხვა გზებით დაუხვდებოდა.

უსუპი კი უკუ მიჰყვა, მსროლელთ თავი მოუყარა,
მტერმა მღევრად შეამჩნიეს, მყისვე ფეხსა მოუჩქარა,
გველოსანნი დარაზმულად მიჰყვებოდნენ ფარა-ფარა,
ყმამან მათ სპას შორიდანვე, ცად ისარნი გაუჯარა,

უსუჰმა ავთა ლაშქარსა, უკუ რაზმები მოსწყვიტა,
ისართ წვიმებით მათ ჯარსა ცხრა რიგად კუდი მოსწყვიტა,
წინა მიუხდა ბადრიცა, საჭირბოროტოდ მოჟლიტა,
თავი-ბოლოდან ორივემ, მტერი სრულად ამონყვიტა.

გმირსაც ამ დროს, შუა ჯარში ძმების მოსვლა გაუგია,
ბადრის სპის ბუკის ყვილი, ამირანს, რომ შეუცვნია,
უგლეჯავს მყისვე ბანრები, ხმალზედაც ხელი უვლია,
ბრძოლითა, ლაშქრის გულიდან, გზა ხმლითა გამოუჭრია.

მტერი ავად დაღეწილი, ველსა მიდამო ეყარნენ,
ცოცხლადა გადარჩენილნი, ტყე-ხევსა მიმოეპარნენ,
ომსა მორჩნენ, სამივენი, ურთიერთსა შეეყარნენ,
ერთმანეთსა კრძალვითა ხვდნენ, გულიანად გაეხარნენ.

დალის ძისთვის ტყვეობაში, თმა-წვერი გადაეპარსათ,
საქვეყნოდ, დასამცირებლად, მტერს ტყვე გმირზედა ემასხრათ,
შეხედეს ძმებმა მიუგეს: „ან დაგკარგავთო ველარსათ!“
დასცინეს, უთხრეს: „მგავსი რამ, არ გვინახია ჩვენ არსათ!“

უსუპი ეტყვის სიცილით: „მეტად გამსგავსებ სხვასაო,
ამირან უწვერულვაშოდ, გოჭს გაფხარ ხახულასაო,
ბალანიც მოგშორებია, ძლივსლა გემჩნევა თავსაო,
შინაცა ვერავინ გიცნობს, არ გაგიღებენ კარსაო!“

ამირანს ძლიერ ეწყინა, გული რისხვითა აღევსო,
უტია: „წესით ორპირი, საკადრის პასუხს აგებსო!
«კაცი გამოვა კაცობრი, წვერი არ დააკაცებსო,
თხასაც ასხია ბალანი, მაზმანი დაათვასებსო;»

ძმა არ ყოფილხარ შენ ჩემი, არამედ მწარე მტერია,
გამწირავი და ორგული, ჩემი ძირისა მთხრელია,
ჩემი მარცხი კი მტრის ხელით, შენთვის შვებისა მგვრელია,
გადავრჩი, ახლაც დამცინი, შენგან რაც არ საქმნელია.

არ მინდა თქვენი არც ძმობა, არც მტრობა, არცა ლეშია,
თქვენი წყალობით ჩავვარდი ავადა ასეთ დღეშია!“
ბადრი მიუგებს: „ამირან, ნუ ამბობ მაგას ჩვენშია,
ნუ იწყენ, იცნობ უსუჰსა რაც არის მაგ საქმეშია.“

წამოვლენ ძმები ერთადა, თან მოჰყავთ მანდილოსანი,
უსუპ გაუხდა ამირანს, ვით ენატკბილი მგოსანი:
«მინდორზე გადავდიოდი, დაგკრიფე ვარდი, სოსანი,“
გზად უმღერს: „ნუ გეწყინება, სხვებიც არიან ქოსანი...»

იარეს მთანი დღედაღამ, უძღვიან რაზმებს წყებულსა,
მეორე დღესა უსუსა, ამჩნევენ დადუმებულსა,
ამირან ეტყვის: „ველარ გცნობ, ამ ჩვენ მელექსეს ქებულსა,
არ გეცხარ გუშინდელივით, მგოსანსა გაბრწყინებულსა.“

მოჰხედავს ძმასა ჭმუნვითა, უსუპი ჩაფიქრებული,
მიუგებს: „წუხელაც ვნახე, ჩვენი სამეფო გდებული,
მტრის მიერ აოხრებული, ულონოდ, დასიზმრებული,
ატამან თვალცრემლიანი, კაცთაგან დავინწყებული;

მერმე ვიხილე ავადა, დევების ჯარი დიოდა,
სასახლეს ჰქონდათ ქორწილი, სიმღერა ამოდიოდა,
ატამანს შემოვხედავდით, ცრემლები ჩამოსდიოდა,
ჩვენს სამეფოში გრიგალი და ქარიშხალი ხვიოდა;

«შეგვიპატიჟეს დევებმა, შევედით, ყველას გვპიოდა,
დედობილების ნაცხობი, ქადა კეცებში შხიოდა,
გობებით შემოაყენეს, კაცის თავ-ფეხი დიოდა,
საღვინით ღვინო მოგვართვეს, შიგ გველ-ბაყაყი წიოდა.

უსმელ-უჭმელად დავძეხით, ყელშიაც ამოგვდიოდა,
ტაბლასთან სამვეს სახეზე, სულ ოფლი ჩამოგვდიოდა,
დევების დედა თვალავად, წრიალით მიმოდიოდა,
პატარა შვილი მამასა, ლოგინად წამოჰპიოდა:

„აკი მას მიქადებდია, ამირანს მოგაკვლევინებ,
სამეფე ძმას შენი ხელითო, საბლებით მოგათრევინებ,
უსუპის ზოსტერ¹-სატევეარს, წელზედ შემოგარტყმევინებ,
ბადრისა, წითელ გალოთა, სადილადა დაგახვრევინებ!“

მამა შეილსა ჰკრავს პირშია, სისხლ წავა დასადინარად,
ღევებ ინყებენ სიცილსა, ამირნის დასამშვიდარად,
„ყმანვილის საუბარზედა, ამირან ომი გვინდა რად?“
ნეტავ რას უნდა ნიშნავდეს, რისთვისა ვზმანებ სიზმარად?

თუ ჩვენს იქ არყოფნაშია, ღევთა გამართეს თარეში,
კვლავაცა დააწიოკეს, მიდამო იმ ჩვენ მხარეში,
ვაი თუ სამეფო ჩვენი, გვინიეს ყოფა მწარეში,
ვფიცავ, რომ ჩავდებ ყველასა მტერს ავად შავ სამარეში!“

მოდიან ძმები ჯართა, ზღვისებრ მდინარი არესა,
მოჰყავთ კამარი დიდებით, დიაცი მზის სადარესა,
გამოჩნდა მათი მამულიც, მოუახლოვდნენ მხარესა,
გაგზავნეს კაცნი მეფესთან, სასახლე გაახარესა.

გამოეგება ხელმწიფე გმირებსა გახარებული,
მათ შესაყრელად იჩქარის, გზად მხვედრი, გამალეული,
გულში იხუტებს ოთხივეს, დაჰკოცნის გულ-ცეცხლდებული,
ცრემლს ინმენდს მეფე, იძახის: „მადლი ღმერთს!“ ატირებული.

---

1. ზოსტერი – ქამარი (სულხან საბა).

გამართეს ზარით ნადიმი, ძმებმა სამეფო კარზედა,
ატამან უზით წინარე, თბილი გული აქვს მათზედა,
ამბობს: „ვიქარვე ჭირ-დარდი, რაც დამტყდომია თავზედა,“
იმღერის, მიბჯენილი აქვს, მეფესა ჩანგი მხარზედა.

ხარობენ და მოილხენენ, მარადღესა გადაბმულად,
უსუპი ზის მღუმარედა, გამხდარიყო უგემურად,
სათფიქრალი შექცევია, გა-ცა-ჰყროდა ტაბლას პურად,
მივა მეფეს ეუბნება გულახდილი, გაბედულად:

„თქვენი დიდება, მეფეო, ჩვენთვის არს შვების მგვრელიო,
ჰკადროთ რა, ესე თათბირი, გულს მანვეს რამ სათქმელიო,
შევიტყვე, ოდეს მოვედით, სასახლეს ვითარც მცველიო,
გამხდარა დევთა სამეფო, ჩვენს სახლ-კარს ახლო მდგმელიო.

ყოფილან მათი ოჯახნი, უზომოდ გახვივებულნი,
თვალიც სდგომიათ ჩვენზედა, ავადა გაფიცხებულნი,
შიშის ზარს სცემენ სულიერთ, თურმე სამზაკვროდ გდებულნი,
თუ არ წავლევით გავხდებით მათგანვე შეჭირვებულნი.“

მეფემან უთხრა: „ვიყავით, მდომნი მაგისა მზობელნი,
გვესივნენ, ომიც გავმართეთ, გაგვიხდნენ დაუპყრობელნი,
უფროთხიან მაგათ ყოველნი, არიან დაუნდობელნი,
მრავალი ციხე-ქალაქის მფლობელნი, დამამხობელნი.“

ამირან მეფეს მოუსმენს, დაიწყებს ძვინვა-ღრჭენასა,
იძახის: ჯარი დავრაზმით, მოვრჩეთო ამა ლხენასა,
გამოჰყავთ სპანი, უწყებენ, აბჯრისა ასხმა-რბენასა,
ველარ ეძლევა დალის ძე, გულითა, მოთმინებასა.

ასახრმალებენ ლაშქარსა, უვსებენ ხმალსა, აბჯარსა,
ამირან ეტყვიო: „არ გვინდა, სპათა წაუძღვეთ მრავალსა,
მარტოდენ მივალ მცირედა, მივაგნებ მათსა სახლ-კარსა,
დამინახავენ ცოტა სპით, უებრად, მათკენ მავალსა,

ანაზღად ბრძოლას დავანწევ, შეუმტვრევ შიგან კარებსა,
ბადრი, უსუპიც დროულად, გამოჩნდებიან არესა,
სასახლეს მუნით დაუქცევ, ძმები კი ლაშქარს გარესა,
დავცემთ და პირქვე დავამხოთ, მტერსა ვუბრმავეთ თვალებსა.“

დაბნელდა, ჯარი დაიძრა, გავიდნენ კარსა მეფისა,
ბინდის წიაღში დინჯადა, სპა შარას გაუყვებისა,
ამირან წინ გაიჭრება, ლაშქარსა წაუძღვებისა,
მიავნებს გათენებისას, სასახლეს მივა დევისა.

მცირე სპითა, ძე დალისა, ციხეს წინა გაუვლისა,
შეატყობენ დევნი ყმასა, უკვირო: „არის მოყმე ვისა?“
მოგზავნიან მის წინაშე, ქალსა ვინმე გვარიშვილსა,
ქალი, ყმას წინ, ღიმილითა აუვლის და ჩაუვლისა;

ამირან მისსა საქციელს, არ ავდებს აინუნშია,
დევთა მეფესთან სასტიკი, ბრძოლა უღია გულშია,
ქალი მიუვა მცინარი, ჰკითხავს: თუ რის ხამუშშია?
მიუგებს ყმა ღიმილითვე, სიტყვას მასხრობით თქმულშია:

«რას მიცინი, დევის ქალო, რას მიელვი თეთრსა პირსა,
გამივლი და გამომივლი, გამისინჯავ ბაგე-კბილსა,
შორსა გზაზე მავალი ვარ, დავკარგე და ვეძებ ვირსა,
დღეს დავკარგავ, ხვალ ვიპოვი, ჩემი ბედი ასე სჭირსა.»

ქალი შევა სასახლესა, მოახსენებს ყმისა თქმულსა,
ეტყვით: „არის ვინმე შმაგი, ჰგავსო ავად დაკარგულსა,
არ იშურა სიტყვა რამე, თხზავდა მკვახედ გადაკრულსა,
ამაყადაც სეირნობდა, არ მჩნეოდა შიში გულსა.“

დევნი ამბობენ: „ვაი თუ ეგ ყმა დალის ძე არიო!
მოსულა ჩვენთან საომრად, ლაშქრითა გარე მდგარიო,
როგორი არის ტანად, ან მის ფარს თუ შევნის ხარიო?
თუ მართლა ამირანია, ეგ სტუმრად აქ არ არიო.“

ქალი მიუგებს დევებსა: „ყმა არის ოქროსთმიანი,
ოქროს წვერითვე მოსილი, ძლიერი, მხარბეჭიანი,
დიდრონი ჰქონდა თვალები, ხმა მისი ომახიანი,
ფარადა ხარიც შევნოდა, ზოსტერსა მოკლე ხმლიანი...“

წამოიშალნენ დევები, მიხვდნენ რა ახლო საფრთხესა,
ქალს არ აცალეს ნათქვამი, თქვეს: მივხედოთო საქმესა,
იძახდნენ: „დალის ძე არის, დაუბნელებთო ან დღესა,
შევატყობინოთ ყველასა, დიდძალი ბრძოლა გვმართებსა!“

რა ეს თქვეს სასახლეშია, ავარდა გარეთ ღრიალი,
ამირან დევთა ეძგერა, დაუწყო ხეთქნა, ფრიალი,
თავზარი ეცათ სახლშია, დაიწყეს შიშით წრიალი,
შეუვარდებათ დალის ძე, გაუდით კედლებს ზრიალი.

დაუყვირა ავთა მთავარს: „ნუ გგონივარ მძინარეო,
სტუმრად ვარ შემოსული, ვიცი გული გიხარეო,
«ვაჟოკაცო, გულოვანო, ღვინისფერო მცინარეო,
ხმლის სიმოკლე რას დაგიშლის, თეხი წადგი წინარეო!»

დასცა, მოკლე ხმლით დაკოდა, მწარედა ხელი დარია,
მათი სამეფო ოჯახი, ყველანი მკვდრებში გარია,
მოდგნენ და მოდგნენ დევები, გაივსო სახლის კარია,
წინ ჯარი, უკან კედელი, შუა დგას სისხლის ღვარია.

აივსო სახლი სისხლითა, რაც მტერსა დაუღვარია,
ყელსა მოადგა ამირანს, ტანი მთლად დაუფარია,
ველარ სძლებს, სუნიც დაახრჩობს, წაღმა კვლავ ებრძვის ჯარია,
იძახის: დავილუპები, მშველელიც არსით არია.

«მოაგონდება მიჯნური, კვლა იტყვის დანანებითა:
„მოვლალე გმირის მარჯვენა, ამდენი ომში ქნევითა,
დამაცვთა ჯაჭვის კალთები, ამდენი სისხლში რევითა,
ვაიმე, ჩემო კამარო, ვერ გავძეხ შენის ხვევნითა!»

ანაზღად ხმა გაისმება, გარეთ, საბრძოლო ბუკისა,
ავარდა კორიანტელი ცხენთა ნაქუსლი ბუქისა,
ძმებმა დაიწყეს მოუღლეთა, დევთა ჩაქრომა შუქისა,
დასცეს მტერს, უკუ აქციეს, სჰამ ბადრის და უსუპისა.

დევთა ჯარმა კარს ბჯენილმა, ხმა მოიღო ქუხილივით,
„მოგვესიგნენო ზურგს უკან,“ იხუვლეს გარეთ ბურთივით,
დარჩა ამირან სასახლეს, მკვდართა მორევში კრულივით,
დარბაზსა, სისხლში ტივტივებს, მოჩანდა შიგან კუნძივით.

დევსა სწვდა მოფართხალესა, დაკოდილს, აბჯარიანსა,
მოზიდნა, კარსა გასტყორცნა, ჭექასა ჰგავდა ხმიანსა,
ნახავდნენ სისხლის გრიალსა, კომკიდან, მდინარიანსა,
გამოვა გარეთ დალის ძე, კვლა უმზერს ცასა მზიანსა.

მადლიანად მოეხვევა, ძმათა ხმალსა შეუქებსა,
დევთა ყოველ მოკეთესა, მტრულად კარსა შეუღებსა,
„კვლავ მორჩილობთ ატამანსო,“ მოყვარეთა მიუგებსა,
მხარეს ისევ მათ სამეფო, იერსახეს მიუღებსა.

ვახლებიან ატამანს, ძმები კვლავ გამარჯვებულნი,
მოზიდეს დევთგან ნატაცი, განძეულობა კრებულნი,
ექლევა მეფე ნადიმსა, უსხედან გარს დიდებულნი,
ბადრი, უსუპი, ამირან, ხდებიან უფრო ქებულნი.

ხელმწიფის ციხე-კოშკებსა, ეხვივნენ გარსა დარაჯნი,
შიგან სასახლის დრუსოსა¹, დამშვენენ ვრცელი სარაჯნი²,
მეფე ზის მორჭმით, ტაბლასა, ავსებენ ნარუქ³-ნარაჯნი⁴,
უსხედან სხვათა ქვეყნიდან: ნეფენი, სარნი და რაჯნი;

ატამან იხმობს ამირანს, დაისვამს გმირსა წინარე,
ყმასა მოასხამს ვარსკვლავედს⁵, საქვეყნოდ ამბობს, მცინარე:
„ალარ ეგების მეფობა, კვლა ჩემგან, ვით უწინარე,
გვიქია შენი მძლეობა, საქმისგან გამომდინარე.

ცნობილ არს ესე ამბავი, თქვენისა მიჯნურობისა,
ჩემი ასულის გულისა შენტვისა კრთომა-თმობისა,
შენამც მისითვე მწვარი და მდომი, გამწვევი ქმრობისა,
მომთმენი და გამომჩენი, გმირულად თავმდაბლობისა.“

-
1. დრუსო – სასახლის ეზოდ ითქმის (სულხან საბა).
  2. სარაჯი – ქვისა და ძელის ლარები; წყალსადინრები (სულხან საბა).
  3. ნარუქი – ნუგბარი; ასევე პირველქმნილი და შემოღებული საქმე (სულხან საბა).
  4. ნარაჯი – მურაბა (სულხან საბა).
  5. ვარსკვლავედი – სამეფო სამოსელი; ასევე მეფის მოსასხამი (სულხან საბა).

დრო გარდასულა ამირან, ქცეულა ძლიერ მმართველად,
ყოფილა გმირი იმ უამად, თავის სამეფოს დამცველად,
ამბობდნენ: მოგვევლინაო, ხალხისთვის დია მფარველად,
მოყვარეთ სასიკეთოდო, მტრისაცა გასაქარველად.

გაყრილან ძმები, ამირან მას მერე მარტოდ იბრძოდა,
ეკავათ სამეფოები, მათ შიშით მტერი იძრნოდა,
ბადრი სამხრეთით ყოფილა, გმირი დიდებით იღწვოდა,
ნახევარმთვარის არეში, მის გულის ცემა იგრძნოდა;

უსუჰსა ერგო მიწები, დასავლეთის და ჰარისა,
ბადრი და ამირანივით, დროშა შვენოდა ხარისა,
ყოფილა ბრძენი, ჭკვიანი, მმართველ სამეფო კარისა,
დამცველი სახელმწიფოსი, ერის, გენის და გვარისა.

ვით ჰქადაგებდნენ, ამირან გამხდარა როგორც ეული,
მედგრად უძლოდა ბრძოლებსა, სამეფო ექმნა რჩეული,
აღმოსავლეთი დაეპყრო, ყოფილა გამორჩეული,
უვრცელებია მხარეში, თვის ზნე, იერი, ჩვეული.

ლეგენდად უთქვამთ: დალის ძეს, ერთხელაც ბრძოლა უცდია,
გაეგო მტრისა სიკვდილი, ხმალისთვის ხელი უწვდია,
თურმე ამბრისა სამეფოს, დაპატრონება უცდია,
მაგრამ მცირედი ნაწილი, ხელთაც კი ვერა უგდია.

«უბარა ამბრის დედამო: „ჩემ შვილს როგორღა მტერობდი?
ა, ის ქვეყანამც კრულია, სადაც შენ ამირანობდი,
მკვდარმა გაჯობა ცოცხალსა, ცოცხალს რას ედარებოდი?!
თუ მაგის მეტი არ იყავ, რისთვისღა ჯაჭვიანობდი?!»

დაღონებულია დალის ძე, ემსგავსა სირცხვილიანსა,
ჯავრი და გულის ვარამი, დღეს უბნელებდა მზიანსა,
სიცოცხლეს გმობდა, სიკვდილსა ნატრობდა ნამუსიანსა,
საბნელოს ჩაჯდა, არ სურდა ეცქერა ცასა დღიანსა.

შესცოდებია ნათლიას, მამალმერთს ყოვლად ძლიერსა,
უმატა მრავლად ძალები, ამსგავსებს მთლად ღონიერსა,
თანაც უბარა: „ნუ მოსწყვეტ, იმონებ ყოველთა ერსა,
თუ არ მიჯერებ, ეგ ხილი გარგუნებს მწარე იერსა!“

რა გაძლიერდა ამირან, იმ დღიდან ჯიქურ ომობდა,
ვერვინ ბედავდა შებმასა, ბრძოლისა შნო რომ ჰქონოდა,
დედამინაზედ, მთლად თითქმის, ყოველი მასა ჰმონობდა,
მედგარი სულის პატრონი, ქვეყნად მძვინვარედ ლომობდა;

უვრცელებია ყოველგან, მისი სამეფო ძლიერი,
ჰაბურნ-ჰარების წეს-ჩვევა და ენა ის ღვთისნიერი,
თაყვანსა სცემდნენ ღვთაებას, ჰქონდა რა, ხარის იერი,
ეკავათ მიწა, მოსახლეთ, მდიდარი და ღვინიერი;

ამბობდნენ მასზე თქმულებებს, ყოფილა ღვთისა სულისა,
მიუჩნევიათ ერშიაც, ვითარცა შვილი უფლისა,
წაურთმევია ძეს თურმე, ცეცხლი კაცთ სიყვარულისა,
ღმერთებისათვის ნატაცი, ადამიანთა გულისა.

იმუამად გმირსა ამირანს, თავი მხნედ გაუტანია,
შებრძოლებია გველვეშაჰს, სამარეს ჩაუტანია,
ის გამარჯვება ლეგენდებს, ჩვენამდე მოუტანია,
მოუკლავს, მისგან ჩანთქმული, მზე კვლავ ცად აუტანია.

ვერ უთმენიათ ღმერთებსა, მისი სიმძლავრე მიწაზე,
წაართვეს ცეცხლი, უმკვიდრეს სიცოცხლე დედამიწაზე,
შექმნილა ხვატი¹ სუსხისა, დასულა ჟამი ყინვაზე,
ველარ ათბობდა მცხუნვარედ, მზე თურმე კვლავაც მის ცაზე.

გაღუნყვეტია დალის ძეს და ღმერთებს შებრძოლებია,
მათ დამარცხება, ცეცხლისა წართმევაც კი შესძლებია,
მოუტანია ხალხისთვის, კვლავ მათთვის უმკვიდრებია,
ქვეყანას ისევ მზის სხივნი, ციაგი დაუფლებია.

გაკადნიერდა ეგონა, მომრევი არვინ ჰყოლოდა,
მისულა ღმერთთან, ვისგანაც ღონე ყოვლისა ჰქონოდა,
უთქვამს: მე ვარო ძლიერი და ერთადერთი მხოლოდა,
უცდია თვისი ნათლია ჭიდილში, რომ დაჰყოლოდა;

---

1. ხვატი – სიცოცხლე ძლიერი (სულხან საბა).

უბრძანა მისმა შემქმნელმან: „ამირან, გონსა მოდიო, ნათლიის სახელს ამგვარად, კაცი იტყოდეს როდიო?! არა ყოფილხარ უგონო, არცა მამასა ჰგმობდიო, გაქებდი, ამპარტავანად მე შენ არასდროს გცნობდიო!“

ძე არ მოეშვა თავისას, ერთობ ჭიდილი უწყვია, ღვთის მოგზავნილ განსაცდელსაც, ორჯერ თავი გაურთვია, განრისხებულა უფალი, მისთვის ძალა წაურთვია, უმარცხებია ამირან, თან ზედ წყევლაც დაურთვია;

მიუჯაჭვია მისსავე სიცოცხლის ხეზედ, მწარედა, გადგმია მისი ფესვები, ქვეყნადა ყოველ მხარედა, უფარებია გერგეტი, მთა, მყინვართნვერი ყმაზედა, გაღუქცევია მისთვისა, ის მხარე შავ სამარედა.

ეზიდნა მთელი ძალებით, იმ ხის მოგლეჯა ეცადა, ერყია ძირფესვიანად, მიჯაჭველ გმირსა მედგრადა, დაძლევა, მხრებით აღება, დამორჩილება ეწადა, რომ ქცეულიყო მეზრძოლი, კვლავ სასახელო ქვეყნადა.

ერთ ხანს ძმებსაც შეუტყვიათ, გასაჭირი დალის ძისა, ჯერ უსუპი წამოსულა, საშველადა თავის ძმისა, მერე ბადრიც მიჰყოლია, თითქოს სწყვიტეს ჯაჭვიც ყმისა, მაგრამ უამსა თვისი ექმნა, არ ყოფილა ნება ღვთისა.

ამბობენ: იმ ყმის გვერდითა, გულს შიგან დანაკოდისა,
დაუბამს ღმერთსა მასთანვე, შეილიცა არწივ-ორბისა,
ყურშად იტყვიან მის სახელს, ნიშნულად ერთგულობისა,
რამეთუ ცდილობს ივიცა, გამოხსნას იმა ლომისა;

ჯაჭვს უღრღნის, წყლულსა ულოკავს, ამირანს მკერდს რომ აჩნდება,
ყვავყორნებისგან ნაჯიჯენი, საშველიც რომ არ აღდება,
მთათა ფერდობზედ ღმერთკაცი, არც კვდება და აღარც რჩება,
გულგაგლეჯილი მებრძოლი, გმირი, მწარედ იტანჯება.

სისხლი სდის დაჭრილ გულიდან, კალთებზედ მოსჩქეფს, იღვრება,
კავკასიონის გულ-მკერდზე, ამირან სისხლად იცლება,
ერთხელაც თავს დაიხსნისო, ამბობენ: „ეგ დროც იქნება...
დალენავს ჯაჭვებს, ბორკილებს, კვლავ გმირად გარდაიქმნება...“

ამირანის სიყვარული, დღესაც ღვივის მის ხალხშია,
შეუნახიათ მასზედა, ამბები, მწარე უამშია,
ლეგენდად თქმული მერმისში, კვლავ უძევთ გონებაშია,
დიდება მის წარსულსა და მომავალს, მისვე გვარშია!

